

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ביחודא שלים בשם כל ישראל

מרי"ה ניהרה

מוקדש לעילוי נשמות

אבי מו"ר ועט"ר רבי משה בן רבקה ז"ל אביחצירה

נלב"ע ליל כ"ו אב ה'תשפ"ה

תנצב"ה

קובץ גנוזות ומכתבי רבנים מאמרים וחיידושים ביאורים וקושיות בענינים שונים
לתגובות הערות והארות אפשר לשלוח לכתובת רחוב תאשור 6 ג' - עפולה או לכתובת דוא"ל:

rantorah@gmail.com טלפון: 0527727591

עורך ומחבר רן יוסף חיים מסעוד אביחצירה ס"ט

שותף בחומר התורני הרה"ג מרדכי אלמקיים שליט"א מח"ס "ויכתוב מרדכי" נתיבות

גליון מס' 973

שבת-חג סוכות-ה'תשפ"ז

תוכן ענינים

שו"ת שערי צדיק חלק ט'
*

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
מבשרת ציון

סוכות
קישוט לסוכה ממכתבי פיטורין
*

הרה"ג יוסף טולידאנו שליט"א
רבה של קרית ביאליק

אחרי יום הכיפורים – יוצאים לסוכה ונכנסים לשמחה
*

הבה"ח ניתאי כהן הי"ו נ"י
מח"ס מסובין ועוד
אשדוד ת"ו

הטעם דאין מברכים ברכה מיוחדת על מצות השינה בסוכה
*

האם יש עניין בניקוי המצבה והאם יש בכך תועלת ונחת רוח לנפטר
*

ריחמ"א ס"ט
עורך ומחבר גליון מריח ניהוח
עפולה ת"ו

תיקון נפטרים שפעל רבינו הרמב"ן זיע"א עבור תלמידו רבי אבנר
[ביאור הסיפור והוספות עליו]
*

מדור מכתבים למערכת

הרה"ג יצחק פרץ שליט"א
מקסיקו סיטי
מצות וידוי מעשר בזמן הזה
*

הרה"ג עמנואל מולקנדוב שליט"א
מח"ס שו"ת תורת הקדמונים ד"ח
פתח תקוה

פסול כבוש בארבעת המינים
*

הרה"ג ישראל גוטפרב שליט"א
כפר גדעון
סוכות – להמשיך את האור מיו"כ לתוך החיים
*

הרה"ג אברהם דוד ברנד שליט"א
מח"ס אדבר דבר
עיה"ק ירושלים תובב"א

קושיות ותיורוצים בענייני חג הסוכות
*

הרה"ג שרון שמעון סרוסי שליט"א
מח"ס חן הש"ס ג' חלקים
ראש כולל תורתך קב"ע ברסלב
עפולה ת"ו

ליקוטי הש"ס

ליקוטים שנכתבו על שערי הספרים מומה שזכיתי
וכתבתי וליקטתי מתוך הספרים בלומדי אותם

מצות עשה להתודות לפני ה' אחר שמוציאין כל המתנות שבזרע הארץ, וזהו הנקרא וידוי מעשר. (רמב"ם פ"א מהל' מעשר שני ה"א).

ואמרתי בס"ד ללמוד ההלכות והפרטים של מצוה זו, ולברר אם גם בזמן צריך לקיימה הלכה למעשה.

אם המצוה נוהגת גם שלא בפני הבית

הנה הרמב"ם כתב (פ"א מהל' מעשר שני ה"ד): אין מתודין אלא ביום וכל היום כשר לוידי מעשר, ובין בפני הבית ובין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתודות. ע"כ. וכ"כ הסמ"ג (עשין קלח).

והשיג עליו הראב"ד, וז"ל: א"א זה שיבוש שהוידוי אינו אלא לפני ה', ואין לפני ה' אלא בבית. וכן דעת ספר החינוך (פרשת כי תבא, מצוה תר"ז)¹. וכן נראה דעת הטור (יו"ד סי' של"א) מהא דהשמיט הלכות וידוי מעשר.

ובספר כפתור ופרח לרבי אשתורי הפרחי (סוף פמ"ב) הביא את מחלוקת הרמב"ם והראב"ד, ולא הכריע. אלא שבתחילת הפרק סתם כהרמב"ם, ונראה שכך סבר להלכה.

ולמעשה השלחן ערוך (יו"ד סי' של"א סעיף ק"מ) נראה שהלך בעקבות הרמב"ם וכתב למעשה הלכות וידוי מעשר, ופסק שהוא גם שלא בפני הבית. וכ"כ הלבוש. וכ"כ החסד לאלפים. וכ"כ ערוך השלחן העתיד (סי' קל"ז ס"ז). וכן פסק הגאון האדר"ת בספר אחרית השנים [שכולו מוקדש להחזרת מצוה זו]. וכן פסק הגאון מבריסק (שו"ת רבי עקיבא יוסף יו"ד ח"ב סי' רנ"ח). וכן פסק הגר"ע יוסף זצ"ל בחזו"ע (תרו"מ בסופו), וכך נהג הוא ז"ל למעשה, כמו שהעיד בספר שביתת השדה (עמ' שס"ח). וכן אמר לי למעשה הגאון רבי אביגדר הלוי נבנצל שליט"א. ושוב אמר לי כן הגאון רבי שלמה מחפוד שליט"א.

מאידך המהריק"ש בערך לחם כתב שאין זה נוהג למעשה וכדעת הראב"ד שהוא דוקא בזמן הבית. והבי"ד מוהר"א אזולאי בהגהותיו ללבוש.

וע"ע בדרך אמונה (פ"א ה"ד סקט"ז) שהביא משם החזו"א (דמאי ס"ב סק"ה) שגם לפי הרמב"ם שנוהג גם

שלא בפני הבית, אבל צריך שיהיה מזבח בנוי, ודבריו מחודשים מאד, ולא נראה שכן דעת הרמב"ם ושו"ע².

ושוב הראה לי ידידי הרב יאיר דלויה נר"ו שכ"כ בשו"ת רבי עקיבא יוסף (יו"ד ח"ב סי' רנ"ח) שצריך שמזבח יהיה בנוי כדי להתודות.

ולמעשה נראה דההלכה כהרמב"ם והשו"ע וגם בזמננו וגם שלא בפני הבית נוהגת מצוה זו.

אם גם מי שאין לו קרקע מתודה

הנה במשנה בפאה (פ"ג מ"ו) כתוב: ר' עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ולכתוב עליו פרוזבול ולקנות עמו נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה. ע"כ. ומשנה זו מובאת בקידושין כ"ו ע"א, ובבבא בתרא כ"ז ע"א, ושם ק"נ ע"א.

והנה כתב רש"י בקידושין: ובידוי ל"ג, דאף מי שאין לו קרקע מתודה על המעשרות ויכול לומר וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו ולא דמי לביכורים דבעי למימר אשר נתת לי. ע"כ. וכ"כ רש"י בבבא בתרא כ"ז ע"א. וכ"כ רשב"ם בבבא בתרא ק"נ ע"א. וכ"כ הרשב"א בבא בתרא כ"ז ע"א. וכ"כ רבינו יצחק קרקושא בפירושו לבבא בתרא פ"ז ע"א. [ועי' בדברי התוספות ושאר שכתבו שהגירסא כרש"י ולא מטעמיה, אלא ע"פ הירושלמי, עי' לקמן].

והנה יש ראשונים שגרסו בגמרא את המילה "ובידוי", וכן גרס היד רמה (בבא בתרא כ"ז ע"א), וכ"ה בספר הדין לר"י אלברצלוני (נדפס בקש"ק קידושין), וכ"ה בריטב"א (קידושין כ"ו ע"א) אמנם בבבא בתרא (כ"ו ע"ב) משמע שלא גרס כן במשנה. וכן גרס המאירי (לקמן), ור"י בן חכמון (לקמן).

והנה המאירי בקידושין גרס המילה "ובידוי", אבל פירש שמדובר במקרא בכורים. וכ"כ בבבא בתרא כ"ז ע"א, ושם ק"נ ע"א. וכ"כ רבי ישמעאל בן חכמון בפירושו לבבא בתרא (פ"ו ע"ב). והביא פירוש זה, הרמב"ן (בבא בתרא כז) כפירוש ראשון. וע"ע בריטב"א קידושין (כ"ו ע"א) שהביא שני הפירושים, ובבא בתרא (כ"ו ע"א) דחה את הפירוש שמדובר במקרא ביכורים.

אלא שגירסת הרי"ף בבבא בתרא (עמ' קי"ח בעמודי עוז והדר) היא "ובידוי מעשר", וכן הגירסא בתשובת הגאונים הרכבי (סי' רע"ט). ובספר תורת הקדמונים (ח"ב עמ'

² ועי' שם (סי"ק י"ז), שכתב משם החזו"א שמכיון שרוב האנשים לא מקפידים כראוי בהלכות תרו"מ, קשה לומר לא עברתי ממצותיך, ויותר שכעס הוא לפני המקום שיגיד עשיתי ולא עשה, ולכן אין להגיד. ותמוה, והרי יש אנשים שכן מקפידים, ולא מובן למה שהם לא יגידו.

¹ אמנם יש לציין שהחינוך לא מסכים לגמרי עם הראב"ד, דהנה הרמב"ם כתב (ה"ו) שמצותו במקדש, ואם אמרו בכל מקום יצא. וכ"כ החינוך מפורש. והוא דלא כדעת הראב"ד שסובר שלפני ה' זה במקדש דוקא.

תק"צ) כתב שכן היא הגירסא בכת"י ספרדי [המבורג 165]
בבבא בתרא ק"נ ע"א.

והנה באמת בירושלמי (פאה פ"ג ה"ז), כתוב שמי שאין לו
קרקע פטור מן הוידוי, בזה"ל: תני והראיון, רבי יוסי בשם ר'
יוחנן מי שאין לו קרקע פטור מן הראיון, רבי מנא בעי, ולמה
לנן אמר מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי, דכתיב מן
האדמה אשר נתת לנו, ר' יוסי בי רבי בון בשם ר' יוחנן אמר
שמועתא כן, מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי, דכתיב מן
האדמה אשר נתת לנו. ע"כ.

והתוספות (קידושין, בבא בתרא כז), והרא"ש (בתוספותיו
לקידושין), והרמב"ן (בבא בתרא כז) בפירושו השני, הבינו
בירושלמי שכתוב שם שבמשנה לא גרס "ובוידוי", אמנם
מבואר שכן הוא בברייתא, אבל באמת מי שאין לו קרקע
פטור מן הראיון ומן הוידוי. וכ"כ ר"ש סיריליאנו, והפני משה
על הירושלמי.

אלא שנראה שרבינו שמשון משאנץ (פאה פ"ג מ"ו) הבין
את הירושלמי בצורה שונה, והיא שרבי יוחנן אמר שגם
בראיון מי שאין לו קרקע פטור, ותמה עליו רבי מנא, וכי רבי
יוחנן יגיד שגם וידוי, והרי וידוי ברור שלא, וע"ז אומר
הירושלמי שאה"נ ר' יוחנן גם סובר כן. וכן נראה שסובר
הריטב"א (קידושין כ"ו ע"א) מהא דכתב דהוא פלוגתא
בירושלמי. וכ"כ מפורש הרידב"ז בפירושו לירושלמי, וכן
נראה מביאור הגר"ח ק"צ"ל.

ולמעשה רואים שלפי הבנת התוספות, הרא"ש והרמב"ן,
את דברי הירושלמי, לא כתובה כלל במשנה המילה
"ובוידוי". וכן הוא גם לדעת ר"ש משאנץ בפ"ה מ, וכן גירסת
רש"י, רשב"ם, הרשב"א, רבינו יצחק קרקושא, והשיטה לא
נודע למי בפירוש קמא. ונראה שזוהי הגירסא העיקרית. וכן
היא גירסתינו במשנה ובגמרא בשלשת המקומות. וגם
הגר"א לא הגיה בזה כלל.

וגם אם נניח שהגירסא הנכונה יותר היא עם המילה
"ובוידוי", הנה דעת המאירי, ר"י בן חכמון, והרמב"ן בפירוש
הראשון, שהכוונה היא לוידוי ביכורים הנקרא "מקרא
ביכורים". וכ"כ בשיטה לא נודע למי (קידושין שם)
שבעיקרון לא גורסים כך, אבל גם אם נניח שכן הכוונה
למקרא ביכורים. וגם הריטב"א בקידושין לא שלל הסבר זה.

יוצא שרק בכת"י ספרדי ובתשובת הגאונים וברי"ף מבואר
שמי שאין לו קרקע פטור מוידוי מעשר. וכן הבינו רא"ש,
תוספות ורמב"ן בירושלמי, אמנם לא מוכרח שפסקו כן
לדינא.

ומאידך ברור לנו שדעת רש"י, רשב"ם, רשב"א, ר"י
קרקושא, המאירי, ר"י בן חכמון, שיטה לא נודע למי, שוידוי
מעשר נוהג במי שאין לו קרקע.

ור"ש משאנץ סובר שיש בזה מחלוקת בירושלמי, אמנם
כתב שבמשנה לא גורסים זאת, ואולי מזה משמע קצת
שכך דעתו לדינא.

ובנוסף לזה יש להוכיח מהשמטת הרמב"ם (בפי"א מהל'
מעשר שני), שהשמיט דין זה לחלוטין, שנראה שאינו סובר
אותו, וכן השו"ע (יו"ד סי' של"א) השמיט דין זה לגמרי,
ונראה דהמשיך בזה בעקבות הרמב"ם, ושניהם סוברים
שגם מי שאין לו קרקע חייב בוידוי.

וע"ע בכל הפרטים בזה בספר הנפלא תורת הקדמונים (ח"ב
סי' קל"ה) שהאר"ך בזה. וע"ש שהוא סובר שבגלל ספק זה
אין לקיים מצוה זו בזמן הזה למי שאין לו קרקע. וכאן
המקום להודות לו על שנעזרתי הרבה בספרו בבירור נקודה
זו.

אם מי שהפריש בטומאה מתודה

הנה כתב בעל החיי אדם בספר שערי צדק (שער תורת
הארץ פי"א הכ"ג): ועכשיו בעו"ה שמפרישין הכל בטומאה
אין אנו יכולין להתודות שאינו יכול לומר ולא בערתי ממנו
בטמא עד יערה עלינו ממרום רוח טהרה (ותמיה גדולה על
הש"ע שהעתיק כל דין וידוי). ע"כ.

אמנם עיין בשו"ת עמודי אש - אייזנשטיין (סי' י"ח אות ח)
שכתב ע"ד: ונראה לי ליישב דברי השלחן ערוך בהקדם,
דהנה בספר תפארת ישראל (מעשר שני פ"ה מ"ב) כתב על
מה דאיתא במשנה 'ולא ביערתי ממנו בטמא', הא אם
הפרישו בטומאה אינו יכול. כתב, נראה לי דרצה לומר שהיה
הטבל טהור והוא טמא, וטימא למעשר שני כשהפרישו,
ואין לומר דהיה הטבל טמא דאז באמת מפרישו ופודה,
עכ"ל. מבואר מזה דאם היה הטבל טמא בעת ההפרשה
שאו פודהו שפיר יכול להתודות. והנה הטור יו"ד סי' של"א
כתב, דבזמן הזה צריך להכשירו מקודם כדי שיקבל טומאה
ויהיה לה היתר בפדיון, והעתיקו הרמ"א, והוא ירושלמי פ"ג
מעשר שני, וכמו שכתב הכסף משנה פ"ב מהל' מעשר
שני. ואם כן שוב שפיר יוכל בזמן הזה להתודות כיון דכבר
הוא טמא מקודם. עכ"ל. וע"ע בזה בשו"ת משפט כהן
לראי"ה קוק (עניני ארץ ישראל סי' נ"ו אות א).

ולמעשה נראה שמכיון שזוהי דעת מר"ן, ונמצא תירוץ זה
שמתקבל על הדעת, כן הלכה.

איזה דינים מעכבים את הוידוי

איתא במשנה (מעש"ש פ"ה מ"א): לא עברתי ממצותיך,
לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ולא מן התלוש על
המחובר, ולא מן המחובר על התלוש, ולא מן החדש על
הישן, ולא מן הישן על החדש. ע"ש.

ובתלמוד ירושלמי (פ"ה ה"ה): נתתיו ללוי מכאן שאין נותנין
מעשר לכהונה, אמר רבי יונה זאת אומרת נשרף טיבלו אינו

המצוה נוהגת גם כשהפריש בטומאה, וקיים את דברי הטור ורמ"א להכשיר את הפירות לקבל טומאה עוד לפני ההפרשה.

מצוה זו היא דוקא למי שהפריש מעשר שני, אבל אם הפריש רק תרומה וכדומה, אינו מתודה.

מצוה זו היא דוקא אם קיים את כל פרטי הדינים של המצוה, ולכן אם לא נתן תרומה לכהן להסקה, או שלא נתן המעשר ללוי, או לא נתן מעשר עני לעני, פעם אחת תוך אותם שלש שנים אינו יכול להתודות, עד לשלש שנים הבאות. אלא אם כן היה אנוס, שאז יהיה מותר לו.

גם אם הפריש את המתנות שלא כסדר (שלהלן), אינו מתודה, וזה סדרן: תרומה גדולה, מעשר ראשון, מעשר שני – עני.

נוסח הוידוי הוא: בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית וְגַם נִתְּתִי לַלֵּוִי וְלַגֵּר לִיְתוֹם וְלָאֵלְמָנָה כְּכֹל מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי: לֹא אָכַלְתִּי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמֵת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: הִשְׁקִיפָה מִמַּעַן קֹדֶשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִתְּתָה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

אפשר לאומרו בכל לשון, ואין לשון הקודש מעכב את האמירה.

כמו כן נראה שמי שאינו מבין לשון הקודש, לכתחילה יאמר בלשונו הוא, כדי שיבין מה שאומר.

יכול להתודות. אית תניי תני כל המצוות שבתורה מעכבות. ואית תניי תני כל המצוות שבפרשה מעכבות. רבי אחא בר פפא בעי קומי רבי זעירא אפילו הקדים תפילה של ראש לתפילה של יד. אמר ליה אוף אנא סבר כן. ע"כ.

והנה פשטות הירושלמי הוא שיש מאן דאמר שיותר מתאים למשנתנו שכל מצוות הפרשה מעכבות. ויש מאן דאמר שכל המצוות שבתורה מעכבות. ולפי מאן דאמר זה קצת תמוה, דא"כ מצוה זו מצומצמת לאנשים מאד מסוימים. ועי' בעלי תמר שכתב שישוב בתשובה לפני ה', ואז יוכל להתודות.

אמנם מצאתי בספר ערוגת הבושם לרבי אברהם ב"ר עזריאל רבו של האור זרוע (ח"ב עמ' 80) שכתב שאפילו הקדים תפלה של יד לתפלה של ראש, בא להגיד שאפילו ששני התפילין שני מצוות הן, סדרן מעכב. וכתב שלדינא כל המצוות שבפרשה מעכבות.

ולהלכה פוסקים כמאן דאמר שכל מצוות שבפרשה מעכבות וכפשטות משנתנו, וכ"כ מפורש רבי אברהם ב"ר עזריאל (שם). וכן דעת הרמב"ם שלא הביא כלל את דברי הירושלמי, ורק העתיק לשון המשנה.

ואפילו שהגרי"פ פערלא כתב בביאורו לספר המצוות לרס"ג (מצוה צ) שההלכה שכל מצוות התורה מעכבות את הוידוי, וכך הבין את דברי רס"ג שכתב: והתודית בקימך כל אלה ביערתי כל מעשרות קדשים. אמנם אין דבריו מוכרחים, ועדיין יש מקום לומר קצת שכוונתו לכל מצוות שבפרשה. אמנם גם אם נבאר כדברי הגרי"פ, רס"ג יחידאה בזה, דלא מצינו לשום פוסק אחר שיפסוק כן.

והנה למעשה נראה שהגדר בזה הוא שקיים את הדין בצורה הכי טובה שיש, ואיך שהוא יכול לקיים את זה במציאות, ואם ישתדל אחרי בירור ההלכות לקיים את המצוות כראוי יכול להגיד לא עברתי ממצוותיך ועשיתי ככל אשר צויתני, ואינו בכלל האומר עשיתי ולא עשה, כי הוא עשה מה שהיה צריך לעשות ע"פ ההלכה במצבו.

היוצא לדינא לעני"ד

מצות עשה דאורייתא להתודות לפני ה' בשביעי של פסח בשנה הרביעית ובשנה השביעית, אחרי ביעור המעשרות שנשארו בידו עד זמן הביעור.

מצוה זו נוהגת גם בזמן הזה.

המצוה לכתחילה בבית המקדש, אמנם אין זה מעכב, ואפשר להתודות בכל מקום.

המצוה נוהגת גם למי שאין לו קרקע.

פסול כבוש בארבעת המינים

כתב הראב"ד בהלכות לולב: כללו של דבר אין שום פסלות פוסלת בהם אלא ברובן, וברובן מיהא נפסלים, חוץ מנקלף שאינו פסול אלא בכולו כמו שאמרנו, וחוץ מנקב שיש בו חסרון שאמרנו בו מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר, וכן בחזית שעלתה בחוטמו שהיא פסולה במשהו, ובמנומר שאפילו בשנים ושלושה מקומות נפסל אע"פ שהן מיעוטו וכו'. ולאחר מכן כתב הראב"ד בהגהה וכללו של דבר כי החסרון אינו פוסל בשדרו של לולב כלל אא"כ חסר רוב עביו ורוב היקפו דהו"ל כמו שנשבר, וכן לכל הפסולים ששנו חכמים באתרוג ולא נשנו בלולב אינם פסולים בו, כגון ניקב וחסר כל שהוא וחזית ונקלף ולבן ומנומר, וכן אותן הפסולין שנאמרו בלולב ולא נאמרו באתרוג כגון כפוף סדוק כוונן עקום כולם אינם פסולים באתרוג, וראיה לדבר סדוק שהוא כשר בלולב והוא דלא עביד כהימנך ובאתרוג פסול כסתם מתניתים ואע"ג דלא עביד כהימנך ע"כ. **והרמב"ן** בהלכות לולב הביא את דברי הראב"ד שפסולין שמנו חכמים בלולב והדס וערבה הודה הרב שהן כשרים וכו', אלא שיש לי להוסיף ולהוציא מן הכלל הזה הכבוש והשלוך, **שהדברים מראים בהדס וערבה שכבשן או שלקן לרפואה או לענין אחר שהן פסולין**, ולא הכשירו בהן אלא כמושין, אבל מבושלן לא. וכן בפסולי לולב שלא נאמרו באתרוג וכו' כשר וכו' וכן בדין כי היבשות שהיא פוסלת בחוטמו במשהו ואצ"ל וכו' ע"ש. ומה שכתב וכן בפסולי לולב וכו' – כוונתו לחזור לעיקר הדין שפסולי אתרוג כשרים בלולב וה"ה שפסולי לולב כשרים באתרוג, אלא שבאמצע הכניס את ענין כבוש ושלוך שפסול גם בהדס וערבה. וז"ל המאירי **במגן אבות**: ובפסולי האתרוג שאינם נוהגים בלולב הזכיר הרב **[הראב"ד]** ניקב וחסר כל שהוא וחזית ונקלף לבן כושי ומנומר, ולא הזכיר בהם כבוש ושלוך, **שנראה שדעתו שכולם פסול בכבישה ושליקה**, ואף הרב המגיה **[הרמב"ן]** כתבה כן בהדיא ע"כ. ומבואר שגם הראב"ד לא חולק בזה וכולהו שווים לפסול בזה. והב"י בס' תרמ"ה סוף ס"ב הביא את הדברים בקצרה מהארח"ח, ורבים מהאחרונים דנו בזה, וחלקם הגיהו בארח"ח שהביא הב"י, 'כשרים' במקום 'פסולים', וחלקם תמיהו על הארח"ח וכתבו שאין המנהג כן, וכפי שהאריך בחזו"ע סוכות עמ' שס"ג והלאה ע"ש שהעלה שלכתחלה אין להשהות במים כ"ד שעות, ובדיעבד כשרים.

ולהאמור, אין להגיה בארח"ח, דמפורש ברמב"ן ובמאירי שאכן כבוש פסול 'בכל המינים'. אולם אין צורך לזוהר בזה 'למעשה' אף לכתחלה, משום שהרמב"ן והמאירי גופיהו

סבירא להו שכבישה זה רק בחומץ ולא במים, וכפי שהארכתי במקום אחר, והם התכונו לכבישה כזו, ולא לכבישה במים. והראשונים דסבירא להו שיש כבישה אף במים – לא כתבו שכבוש פסול בשאר המינים, וא"כ אין צורך להחמיר בזה כלל, ואף אם היו ג' המינים שרויים במים מיום שישי עד יום ראשון – אין בזה חשש של כבוש, ומותר לכתחלה.

הרה"ג ישראל גוטפרב שליט"א

כפר גדעון

סוכות – להמשיך את האור מיו"כ לתוך החיים

מסופר על האבני נזר שהיה נוהג לצום צומות ומסתיר את זה שהוא היה צם. יום אחד גילתה הרבנית שהוא שופך את מה שהיא הכינה לו ואמרה לו: לעבוד את ה' דרך צום זה קל, בוא נראה אותך עובד את ה' באכילה, בעולם הזה...

ובאמת נראה לי שזה בדיוק הנקודה של ההבדל בין יום הכיפורים לסוכות. ביום הכיפורים אנחנו עובדים את ה' מתוך נקודה כזאת, נקודה של להיזכר מי אנחנו, להיזכר מה התפקיד שלנו בעולם, נותנים לקב"ה לכפר לנו, לנקות אותנו מכל מה שרק יכול להיות, לקרצף אותנו עם הסבון המיוחד שיש רק לו, י"ג המידות של רחמים שבן אנוש לא יכול אפילו להשיג... כמובן שצריך לנסות להשיג, אבל עד איפה כבר יוכל האדם להשיג?

ואז בא סוכות, ובסוכות אנחנו מנסים ורוצים למשוך מהאור של יום כיפור לעבודת החיים. אז איך באמת עושים את זה? ובאמת פה יש שתי נקודות.

דבר ראשון – לנסות להמשיך את זה בארבעת הימים בין יום הכיפורים לסוכות. באותם ימים אנחנו רצים ומתרוצצים לבנות סוכה, לקנות ארבעת המינים, לנסות להפיץ את האור של יום כיפור. ופה אנחנו נתקלים באמת הרבה פעמים בכל מיני קשיים, פתאום אנחנו מתחילים לגלות איזה סוג יהודי אנחנו. ונבאר: במדרש (פרשת אמור) מבואר שארבעת המינים מכוונים כנגד ארבעה סוגי יהודים – אלה שיש בהם טעם וריח (אתרוג), אלה שיש בהם טעם ולא ריח (לולב), אלה שיש בהם ריח ולא טעם (הדס), ואלה שאין בהם טעם ולא ריח (ערבה). וכולם מכפרים על כולם.

ובפרי הארץ האריך לבאר שהריח והטעם מדובר על יראת ה' וכאלה שאין בהם חלילה... ובעצם, היהודים שאין בהם לא טעם ולא ריח ח"ו, זה בדרך כלל לא בא מבחירה אלא בגלל שככה ה' קבע, וכאלה יהודים יושבים שבורים ורצוצים

הרה"ג אברהם דוד ברנד שליט"א
מח"ס אדבר דבר
עיה"ק ירושלים תובב"א

קושיות ותירוצים בענייני חג הסוכות

בסייעתא דשמיא, הנני מצרף כאן לעיון הקוראים ארבעים קושיות ותירוצים בענייני חג הסוכות הבעל"ט. קושיות אלו הובאו בקובץ הנפלא "מחשבה אחת של תורה" (תשרי, תשפ"ו), ואלו התירוצים אשר כתבתי לענ"ד.

מִרְן הַגְרִישׁ אֱלִישֵׁב זְצוּק"ל

א. במה שהקשה מִרְן זְצוּק"ל היכי פסק הרמ"א דדווקא סוכה שישב בה פעם א' נאסרה בהנאה, והא לעיל מיניה פסק השו"ע כדעת ר"ת דאם עשה הדפנות כשיעור הנצרך לסוכה ולאחמ"כ הוסיף דופן נוספת לא מיתסרא, אך אם עשאו כולן כאחד נאסרות. ולפי"ד הרמ"א כיצד יתכן דין זה, והא קודם זמן הישיבה בסוכה דאז חל האיסור, לא נאסרו כלל, ולאחר שישב בסוכה נאסרו כולן כא'.

והנה, בס' אמרי סופר להאדמו"ר מהר"י מערלוי עמ"ס סוכה (עמ' ח) כ' דבאמת איכא בהא פלוגתא בין דעת ר"ת דחלה הקדושה על העצים אף בלא ישיבה, לדעת השאילתות המובאת באו"ז, דהזמנה לאו מילתא היא ולא נאסר קודם שישב בסוכה.

אמנם מִרְן הַגְרִישׁ א' דחה דבריו בקובץ תשובות (ח"א סי' סד), דמהרמ"א אין משמע דאתי לאפלוגי ע"ד השו"ע אלא להוסיף ע"ד, וא"כ מוכח דלדעת הרמ"א דברי ר"ת ודברי השאילתות לא סתרי אהדדי. והביא מס' דמשק אליעזר (שם) שכ' לחדש דמש"כ הרמ"א דאינו נאסר אא"כ ישב בסוכה, קאי דווקא על היותר מהשיעור, אבל לגבי שיעור סוכה עצמו הזמנה מילתא היא וא"צ שישב בסוכה כדי שיאסר.

והגריש"א דחה דבריו וכ' לת' עפי"ד הביאור הלכה (שם) שכ' דבין לתוס' ובין לר"ן אי עשה כל הד' דפנות בב"א חייל איסור תורה על כל הדפנות, משום דמאן מפסי אלו דפנות הן בכלל הסוכה ואלו בכלל ההיתר. וא"כ מעיקר הדין אף כשעשה כל הד' דפנות כא' אין הקדושה חלה אלא על שיעור הדפנות הנצרך לסוכה, אלא דלמעשה חלה על כל הדפנות מחמת דאין ידוע על איזה דופן לא תחול. אבל בסוכה שבנה מתחילה בג' דפנות בלבד, וגילה דעתו בשעת הבנייה שאלו הן הדפנות העיקריות, חלה הקדושה דאורייתא רק עליהן. וע"ע בס' הערות הגריש"א עמ"ס סוכה (ט, א).

ב. בקושיית מִרְן זְצוּק"ל, אמאי קטן הצריך לאמו פטור מן הסוכה משום חינוך, תיפו"ל משום דצריך לאמו, הנה באמת

ולא יודעים למה זה מגיע להם, וממילא איך הם ימשיכו את האור של יו"כ לכל השנה? איפה הם בתמונה!?

מה גם מבאר הגרמ"מ מויטבסק שצל כל יהודי יש את כל ארבעת המצבים הנ"ל על פי המדרש ההוא, שזה בדיוק הנקודה שמאגדים את הכל ביחד. ואיך באמת מאגדים את כל המינים? מאגדים אותם עם האמונה – האמונה שאנחנו יודעים ובטוחים בבידור גמור שכל מצב שאנחנו קיימים בעולם הוא המצב שאותו הקב"ה בחר בשבילנו, וזה בדיוק הנקודה של העבודה שלנו בעולם: לדעת שכל מצב שקיים בעולם הוא בדיוק מה שצריך להיות בעבורנו.

וכפי שרבי צדוק הכהן מלובלין מגדיר את זה: "להיות מנוצח על ידי הקב"ה" (ועיין בפרי הארץ פרשת שופטים מה שהאריך בעניין הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וביאר ר' אשר פריינד שהיראת שמים – האיתערותא דלעילא – היא בדיוק זה להסכים שגם זה תלוי בידי שמים).

וכשאנחנו נכנסים לסוכה בצילא דמהימנותא זה בדיוק מה שקורה: אנחנו מתחבקים באמונה, מרפים לתוך זרועותיו של הקב"ה פה בעולם העשייה, ולא רק בעולמות רוחניים וגבוהים, אלא בכל דבר בעולם להרגיש את ה' יתברך.

וכמו שגם ביאר בספר הקדוש "מאור עיניים" שהשאלה ששואלים למעלה בשמים "נשאת ונתת באמונה?" – זה בדיוק השאלה הזאת... האם כשנשאת ונתת זה היה באמונה, באמונה שה' נמצא פה על ידך?

אז זה בדיוק האור של סוכות שאנחנו מכניסים את הקב"ה לעולם העשייה, ומשם שוב חוזרים לתורה ומתחננים איתה בשמחת תורה. אפשר גם לראות ראייה מהגמרא (עבודה זרה ג:) על זה שהגויים בועטים בסוכה כשהם יוצאים מהסוכה ובוועטים בה, למרות שגם יהודי היה יוצא מהסוכה. אלא מה ההבדל בין הגוי ליהודי? שהגוי בועט בסוכה, והיהודי מקבל גזירת שמים ויוצא מהסוכה...

יהי רצון שבאמת נזכה לקבל את האור הגדול של סוכות פה בעולם העשייה, ונזכה להכניס את השי"ת ולהרגיש אותו בכל רגע בחיים שלנו, אמן כן יהי רצון.

באבני נזר (או"ח סי' תפא אות ח) ובחי' הגרי"ז (ערכין בו, ב) מבואר דהא גופא סיבת הפטור של קטן מסוכה, משום דהוא צריך לאמו וא"כ הוא מצטער. ולפי"ז לכא' באמת צ"ע מה אכפ"ל דהגיע לחינוך. אלא דברש"י בעירובין (פב, א ד"ה שאינו צריך) כ' דבאמת איה"נ דין חינוך בסוכה הוא כ"א לפום חורפיה. והיינו דרק כאשר הילד אינו צריך לאמו יותר חייב בסוכה. וכן פסקו להלכה המג"א והט"ז (תרמ, ב).

ג. בקושיית מרן זצוק"ל, לשי' החת"ס דדין גרדומים לא נאמר אלא בדבר שנאמרה בו עשייה א"כ לכא' לשי' דלולב בעי אגד י'הני גרדומים, הנה נ"ל דאגד בוודאי אינו עשייה בגוף הלולב אלא פעולת הכשר בלולב. והיינו, דהלולב מצד עצמו הוא ראוי וכשר, אלא דבעינן שיעשו בו פעולת הכשר ע"י אגד, אך אין זו "עשייה" בלולב. ואף דגם גבי אזוב מצינו כן, דהעשייה בו היא ע"י אגד, מ"מ כבר כ' החת"ס דטהרות שאני.

הגאון האדיר ר' אברהם גנחובסקי זצ"ל

ד. בקושיא אמאי מי שלא נטל לולב ביום ב' יטו לבביה"ש כדי לתקן העבירה שעבר למפרע, דהו"ל ספק דרבנן לקולא. הנה הכא הדין ספק דרבנן לקולא הוא גופא אומר דלא נצריכנו ליטול לולב בביה"ש. דאנו מסתפקים אי הוא יום וחייב בנטילה או לילה ואינו חייב בנטילה, ולזה אתי ספק דרבנן לקולא ומכריע דאינו חייב בנטילה.

ה. הנה בגוף קו' מרן לא כ"כ זכיתי להבין, דהנה האבנ"ז עצמו (שם אות ו) עמד בחילוק שבין תקיעת שופר לשאר מצוות. דהא דבתקיעת שופר בעינן לתקוע תשר"ת, תש"ת תר"ת לצאת ידי"ח כל הדעות, הוא משום דפלוגתת הפוסקים שאני דאלו ואלו דברי אלוקים חיים. ובעיקר הספק, מה דין אתרוג כשר שנתערב בב' אתרוגים מורכבים, בס"ד מצאתי בשו"ת רבי עקיבה יוסף שלזינגר (או"ח ח"ב סו"ס תיז) שכ' לחדש דבכה"ג ההיתר נהפך לאיסור, והאתרוג הכשר נהפך לפסול, ולא יצא אף אי יטול ג' האתרוגים בב"א. אלא דשו"ר בספר זכר דבר לרבינו הגדול הגרד"ל שליט"א (סי' ז) שכ' דשמא יש לחלק, דבאתרוג המצווה היא בגברא ולא בחפצא, וא"כ שמא לא שייך הכא ביטול ברוב, וצ"ע.

ו. בדבר הקו' אמאי לא הורה החזו"א דיעשר את האתרוג בתנאי דהלה יאכל את האתרוג, הנה הר"ז כגלגל החוזר, דאי לא יאכל הלה את האתרוג א"כ נמצא דלא חייל מעשר כלל והדר דינא לא היה האתרוג ראוי לאכילה. עוד יל"ע אי חשיב בכה"ג האתרוג כראוי לאכילה. דלמעשה אין הוא מיועד לאכילה באופן זה, אלא דהוא כעין גיטה וידה באין כא', דהאכילה והיתר האכילה בחדא מחתא קאתו, ושמא בכה"ג ל"ח היתר אכילה.

ז. לגבי הקושיא על עצת הבכורי יעקב דיקנה לקטן הלולב לאחר שיצא בו ביו"ט ראשון בתנאי שהיום הוא יו"ט וכו', והיאך יוצא בו הגדול והא' הוי הקטן בעלים ודאי מצד המוציא מחבירו עליו הראיה. הנה באמת רוב האחרונים לא כן נקטו, אלא דאין יוצא האדם בד' מינים אלא בבעלות ודאי ולא בבעלות של הממעה"ה. עיין בחת"ס ריש פ' לולב הגזול שכ' דזכות השתמשות מדין הממעה"ה ל"ח "לכם". וכן פסקו הלכה למעשה האמרי בינה, והארצות החיים (סי"א אר"י סק"ט), והים התלמוד (ב"ק סו, ב). ועיין בס' ארבעת המינים השלם (עמ' רחצ) שהקפיד החזו"א שלא לצאת באתרוג של מעשר ראשון הואיל והוא חלקו של לוי. ואע"פ שבעלמא שבעלמא שרי משום הממעה"ה, ל"ח לכם.

ואף לענין בעלות בעלמא רבים מהאחרונים חולקים וסוברים דהממעה"ה ל"ה בעלות ממש, עיין נחלת יהושע (סי' ז), וזכר יצחק (ח"א סי' נד) וחזון יחזקאל (ב"ב פ"ד ה"ז), וחמדת שלמה (או"ח סי' א), וחידושי הרי"ם (שו"ת או"ח סי' ה), ושו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' סג). וא"כ מצאנו חברים נאמנים לרבינו הבכורי יעקב, וכוותיהו ס"ל.

ח. בדבר הקושיא בדברי המנח"ח בב' סוכות זו ע"ג זו דא' מהן בוודאי פסולה, דהציע המנח"ח שיאכל בשתייהן מספק, והק' דא"כ מכניס עצמו בידים לספק אכילה מחוץ לסוכה. ולענ"ד לא הבנתי מלשונו של המנח"ח דכוונתו דשרי לכתחילה לאכול בשתייהן, אלא דבדיעבד אי אכל בא' מהן יאכל בשנייה ויתקן ממ"נ. אמנם, אף אי נימא דהתיר המנח"ח לאכול בשתייהן לכתחילה, אכתי יש ליישב, ע"פ הא דיסד הגרע"א (סוכה כה, א) דאכילה חוץ לסוכה אינה איסור עשה אלא ביטול עשה. והכי מפו' ברבינו אברהם מן ההר שם (כו, א). וא"כ יכול לבטל עשה בידים כדי לקיים בוודאי עשה אחר. ואף אי נימא דהוא בוודאי מבטל עשה, דהא ממ"נ א' מהסוכות פסולה, יש ליישב ע"פ המבואר בשעה"צ (תרלט ס"ק מד) דכל הא דאסר הטור לאכול כזית בליל א' חוץ לסוכה, הוא דווקא קודם שקיים מצוות אכילה בסוכה, אך לאחר שאכל, יכול לאכול מחוץ לסוכה עד כביצה. וא"כ לצד דכבר יצא ידי"ח בסוכה הראשונה, אף אי הסוכה השנייה פסולה אינו עובר אי אוכל בה כביצה.

וע"ע בקה"י במנחות (כא, ב) שכ' דמוטב לבטל בידים עשה של תכלת בציצית ולקיים בוודאי עשה דלבן בציצית, מאשר לא ללבוש כלל ציצית ולבטל שתי המצוות. ודמאי הא להא, דמוטב לנו לבטל בידים פעם אחת את העשה של אכילה בסוכה, כדי לקיים אותו בוודאי במקו"א.

ט. בדבר הספק אי חענב"ח חייב באכילת שני כזיתים בסוכה, נראה פשוט דאיה"נ וחייב באכילת ב' כזיתים. ומצאתי שכ"כ במפורש בבן איש חיל (ח"ב שני אליהו דרוש ג), וכן הובא בשם הגר"י ענגיל (בקובץ אהל יצחק עמ"ס גיטין עמ' שנד). ובקובץ האוצר (גליון מד עמ' שצג) הובא

בשם רבינו הגדול הגרד"ל שליט"א, דלעניין מצה בפסח עליו לאכול ד' כזיתים, עיי"ש הטעם.

י. בדבר הקו' דמשמע מדברי המשנ"ב דאי בריך לישב בסוכה מבעו"י חייב לחזור ולברך, ואמאי והא מהני תוס' יו"ט לעניין לישב בסוכה. והוכיח הרב המגיה דדעת רבינו הכהן הגדול היא כהפוסקים דמהני תוס' יו"ט לסוכה, אמנם לענ"ד אין מוכח כן. דז"ל הביה"ל: "קדוש היה יכול לעשות מבעו"י קצת על היין, ורוצה לומר, דישתה כל הכוס במקום סעודה, והוא רק לדעת השו"ע דיכול לשתות אפילו רביעית יין חוץ לסוכה ולא צריך לברך אפילו כשיושב בסוכה". הרי בהדיא דעושה הקידוש חוץ לסוכה ואינו מברך, ודוק.

מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

יא. הנה עורר מרן זצוק"ל דלכאורה פטור מצטער אינו שייך אלא בגדול, אך בקטן דחייב לשבת בסוכה משום חינוך, שמא אע"פ שמצטער יש להושיבו בסוכה. ומקדם, יש להקשות, מה הוא הפטור שמצינו בסוכה מדין "מצטער". ובאף מצווה מן המצוות לא שמענו ש"מצטער" פטור. ופשוט וברור דכל יהודי מחויב להתאמץ ככל יכולתו על המצוות. ואולם, הטענה דבסוכה ישנו פטור מצטער, הוא משום דבעינן תשבו כעין תדורו. והיינו דצורת הישיבה בסוכה צריכה להיות בצורה של דירה, דהסוכה צריכה להיות ביתו באותו שבוע. והנה, הדברים פשוטים וברורים שאדם אינו דר בבית שבו קר לו או יורדים עליו גשמים, ולפיכך מצטער פטור מן הסוכה, דאינו מקיים בכך מצוות סוכה, דאין זו דירה אלא ישיבה בחוץ גרידא. וכבר אמרו ז"ל דיישיבה בסוכה בעת הגשמים היא "מנהג הדיוט". ולפי"ז, נראה ברור דאף קטן אין להושיב בסוכה בעת שהוא מצטער, דאין זה חינוך כלל. דדין חינוך הוא להרגיל את הקטן לקיים את המצווה למרות שהוא אינו מחויב בה. אמנם הכא, אומר לקטן לעשות דבר מה אשר אין בו שום מצווה, ואין זה כלל צורת קיום המצווה. דכאמור לעיל, צורת קיום המצווה היא בישיבה כעין דירה, אך הכא, שאינו יושב כעין דירה (דהלא הוא מצטער) מה חינוך יש בזה.

יב. במה שהקשה מרן שה"ת אמאי אמרו בגמ' דשמאי החמיר בקטן אפילו צריך לאמו, והא לכא' עשה כדין דאין להאכיל איסור לקטן בידים. ונראה פשוט, דכל מה דאסור להאכיל איסור לקטן בידים הוא דווקא במאכל האסור מצד עצמו וכגון נבילות וטריפות, אך הכא אין המאכל אסור, אלא הגברא הוא דאסור לו לאכול מחוץ לסוכה. ובקטן אין שייך איסור על גברא כלל.

יג. בהא דהקשה מרן שה"ת בדברי התוס' דלאבא שאול בעינן דהערבה שבמקדש תהיה משלכם, והא הערבה אין נהנין ממנה, הנה נראה ברור דהתוס' לא מיירי אלא קודם שזקפו הערבה במזבח. דזקיפת הערבה היא כעין קרבן ולכן

נאסרת בהנאה, אלא דאותה ערבה שאנו רוצים לזקוף בעינן שתהיה משלכם כדי שתהיה ראויה לזקיפה. אך לאחר הזקיפה באמת איה"נ ותו אינה משלכם.

מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

יד. בדבר הנידון שעורר רבינו הגדול שליט"א, אי שרי לאכול דבר איסור בסוכה משום עשה דוחה ל"ת, או"ד לצד דמצוות האכילה בסוכה היא הישיבה והאכילה אינה אלא היכ"ת לקיום המצווה, א"כ ל"א בכה"ג עשה דוחה ל"ת. ובאמת מצאתי בס' מגילת ספר (ברכות הנהנין עמ' רלא) שהביא כזה ממש ממרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, דאי נימא דעיקר המצווה היא הישיבה באמת ל"א עשה דוחה ל"ת בסוכה. ושומ"מ שכ"כ בנו"א בס' חידושי ושיעורי ר' ברוך בער (ח"ג סי' א).

ומצאתי בשו"ת דובב מישרים (ח"ג סי' פ אות ג) שדן אי שרי לכרות עץ מאכל לצורך מצוות סוכה מטעם עשה דוחה ל"ת, ולכא' תליא בהנ"ל. אמנם ישנן ראיות רבות דבניית סוכה אינה הכשר מצווה בעלמא אלא היא מצווה בפנ"ע, ואכמ"ל ויל"ע.

טו. בדבר קושיית רבינו הגדול שליט"א ע"ד הפוסקים דסוכה תחת סוכה שאין בעליונה דפנות אינה פסולה, והא אהל ל"ב דפנות. הנה באמת אף אהל בעי דפנות, אלא דסגי בדופן טפח, ושמא זו כוונת האחרונים הנ"ל (אלא דאין נראה כן מדבריהם וצ"ע). ושומ"מ בעיטור בהל' סוכה (הובא בשפת אמת בסוכה כ, ב) שכ' דאיה"נ ול"ב כלל דפנות בסוכה תחת סוכה, משום דאמר' גוד אסיק. ועיין בפירוש הר המוריה על העיטור שתמה הא לא אמר' גוד אסיק בסוכה, דבעינן מחיצות הניכרות. ולהנ"ל מבואר היטב, דסוכה תחת סוכה פסולה משום אהל, ולהא ל"ב מחיצות הניכרות ואמר' גוד אסיק, ודוק.

טז. בדבר קושיית רבינו הגדול שליט"א ע"ד המשנ"ב שפסק דאסור להאכיל קטן בידים חוץ לסוכה, ולכא' קשה דהא לדעת רעק"א אין איסור אכילה חוץ לסוכה אלא מוטל עליו שאכילתו תהיה בסוכה. ובכלל צ"ע, דבמג"א סי' רסט פסק דדבר האסור באכילה מחמת הזמן ואינו חפצא דאיסורא כנבילות וטריפות, שרי לספות לקטן. אמנם, דברי המשנ"ב אינם קשים, דיעוין בשעה"צ שם (ס"ק ח) שכ': "ולאפוקי כשמניח לפניו לאכול והוא אוכל מעצמו, אבל אביו מחוייב מחמת מצות חינוך למנוע אותו שלא לאכול חוץ לסוכה". הרי דלא מיירי המשנ"ב אלא בקטן שהגיע לגיל חינוך, ומה דמחוייב אביו שלא לספות לו אינו מחמת איסור ספיה לקטן אלא מחמת דין חינוך.

יז. בדבר קושיית הגר"י זילברשטיין שליט"א בא' שמפריע לחבריו לישן בסוכה, אי עליו לצאת מהסוכה, או דלמא הם פטורים כדין מצטער. והדברים פשוטים, דמצד הלכות סוכה הדין עמו, דהם צריכים לצאת מן הסוכה כדין מצטער אך הוא מצד עצמו אינו צריך לצאת מן הסוכה. אמנם, אכתי יש לדון כאן מצד הלכות נזקי שכנים, דהלא אדם זה המפריע לחבריו הוא מזיק להם, וא"כ תלוי בנידון אי על הניזק להרחיק עצמו או על המזיק (ב"ב יח, ב). עוד יל"ד דהכא שאני דהוי כגירי דיליה. וא"כ עליו להרחיק עצמו מהם ולא לישן עמם בסוכה. וע"ע בשו"ת השואל (ח"ג סי' כז) שדן בהרחבה בשאלה זו וקיבץ כעמיר גרנה דברי הפוסקים בעניין זה.

יח. בדבר שאלת מרן שליט"א אי שרי להסתיר את הד' מינים בתוך סלסלת פירות, הנה נראה פשוט דשרי, דאיתא בגמ' (סוכה לז, א) דכל לנאותו אינו חוצץ. וא"כ ה"נ הפירות באים לפני לד' מינים ואינם חוצצים.

יט. בדבר השאלה אי שרי להעסיק קטן בתיקון ד' מינים, או"ד אמרי' בכה"ג אומן קונה בשבח כלי, הנה יעוין בערוך השלחן (אה"ע קכ, ו) שדן בשאלה דומה, אי שרי לתת לקטן לכתוב גט או אמרי' אומן קונה בשבח כלי. ותי' דל"א אומן קונה בשבח כלי אלא בשבח הראוי לכל, משא"כ גט דאין בכתובתו שבח אלא לאדם שעבורו נכתב. וה"נ י"ל לגבי ד' מינים, דאי משיבית אותם אין זה שבח אלא לימי החג ואינו שווה לכל.

הגאון הגדול רבי אביגדור נבנצל שליט"א

כ. בדבר קו' רבינו שליט"א אמאי החמיר רב חונה על עצמו ולא רצה לטעום כלום מחוץ לסוכה אף שהיה מצטער, הנה באמת נראה דלא שייך הכא כלל דין מצטער. דדין זה לא נאמר אלא כאשר יושב בסוכה, אך מהיכ"ת לפטור אדם מסוכה מעיקרא משום דאם ישב בסוכה יצטער. ועוד צ"ע הגדר בזה, וכי אם יושב אדם בביתו ורעב מאוד לאכול ואינו רוצה ללכת לסוכה לאכול, ס"ד דיהיה פטור ויוכל לאכול בביתו.

כא. בדבר מה שנסתפק רבינו שליט"א בדעת הרמב"ם אמאי אינו מקיים מצוות ישיבה בסוכה בעמידה, נראה ברור דבוודאי אף הרמב"ם מודה דבעלמא מקיים מצוות ישיבה בסוכה בעמידה. אמנם, כאשר נכנס אדם לסוכה לראשונה, עליו לקבוע בה את מושבו, ובמה יקבע את מושבו בסוכה ויגדיר את עצמו כיושב בסוכה ולא כעובר בה אגב אורחא, לפיכך עליו לשבת בה ממש כדי לקבוע בה את מושבו. ולפיכך מברך את הברכה עובר לעשייתה, וכדי לא להפסיק בין הברכה לקיום המצווה בעניין שאינו נוגע במצווה, דברכת שהחיינו אינה משום סוכה אלא משום הרגל, דהא דעת

הרמב"ם עצמו היא דלכתחילה יש לברך בעת עשיית הסוכה, ולפיכך מתיישב ואז מברך שהחיינו. ולפי הנ"ל פשוט וברור דאינו צריך לישן או אפילו לאכול בישיבה, דהא כבר קבע את מושבו בסוכה ומכאן ולהבא אף אי עומד בסוכה מקיים מצוות ישיבה בסוכה. ואי"צ לנהוג כן בשבת חול המועד, ודוק.

כ"ק האדמו"ר מדז'יקוב שליט"א

כב. בקושיית כ"ק האדמו"ר שליט"א אמאי אמר ר"א לרבי אלעאי משבח אני את העצלנין וכו', והא הוא עצמו ס"ל דאפשר ביו"ט לקיים כולו לד', וא"כ רבי אלעאי קיים כולו לד' ע"י הקבלת פני רבו. ובאמת היה אפשר לתרץ, דהנה ידועה פלוגתת הראשונים בגדר מצוות הקבלת פני רוב אי היא משום לימוד תורה או משום כבוד רבו. ולצד דהיא משום כבוד רבו א"כ לק"מ. אמנם, זה אינו, חדא דא"כ קשיא להסוברים דהיא משום לימוד תורה. ועוד, וכי חשוד רבי אלעאי דישיב לפני רבו ברגל ולא למד ממנו תורה, ופשוט דאי טרח ובא לפניו שמע ממנו תורה וא"כ יכול לקיים כולו לד'. אך הנראה בזה, דר"א דרש דבעינן ברגל ושמחת אתה וביתך, והיינו דבעינן שתהיה השמחה לא רק כלפיך אלא גם כלפי ביתך. וא"כ יכול לקיים כולו לד', אך לא באופן שפוגע בשמחת ביתו. ואי יוצא מביתו ברגל א"כ נפגעת שמחת ביתו.

כג. בדבר קושיית הרה"ק מדז'יקוב שליט"א היכי כ' מהג"א דאי אפשר לאכול פת אסור לאכול כבר מחצות והא אשכחנא בפסח שני דשרי לאכול פת ואינו אסור מחצות, הנה היה אפ"ל דס"ל להג"א כמוש"כ השפ"א (פסחים צט, ב) דבפסח שני ליכא דין דנאכל לתיאבון (דאין אוכלים מצה אלא מחמת הפסח דנאכל על השובע), וא"כ שרי לאכול פת קודם לכן. אמנם לפי"ז היה מן הדין שיהיה מותר לאכול אף לאחר מנחה קטנה. ובאמת אף מהג"א עצמו משמע דדחה חילוק זה, ונראה בביאור דברי הרמ"א כמוש"כ בבכורי יעקב שם (ס"ק כד), דבערב סוכות אוכל מיד כשהוא לילה, אך בערב פסח אוכל רק לאחר זמן רב לאחר אמירת ההגדה ועשיית הסדר. וע"כ בערב סוכות צריך להימנע מאכילה כבר מחצות ובערב פסח יכול לאכול אף לאחר חצות.

כד. יש לחלק כאן חילוק גדול, והוא, דשאני גזל הגוי דהוא מבורר ומסומן, דאתרוג זה הוא של הגוי. וע"כ, אע"פ שיצא מרשותו של הגוי, מכיוון שהגוי יכול לקחת אותו חזרה, ל"ח לכם. אך שאני תרו"מ של דמאי, דאין האתרוג מבורר דהוא שייך לכהן פלוני. ואמנם, אם יבוא איזה כהן בעולם ויטול אותו לא ניתן להוציאו מידו, אך לעת עתה אין הוא מבורר לאף אחד, וע"כ חשיב לכם. אמנם, עיין לעיל שאלה ז מה שהבאתי בזה.

בעצמותה מעשה מצווה, משא"כ אכילה ושינה בסוכה, עיקר המצווה אינה מתקיימת ע"י מעשה שעושה, אלא בממילא ע"י שיושב וישן (וכדנתבאר לעיל שאלה כח), אלא דאכתי יל"ע מאי סברא איכא לחלק בזה ומ"ש, וצ"ע.

ל. בדבר מה שעורר רה"י שליט"א לדון במי ששכח להפוך האתרוג לאחר הברכה והתחיל הלל אי צריך לברך שוב, הנה מצאתי בשו"ת תשובות ונהגות (ח"ו סי' קמז אות יג) שפסק דא"צ לחזור ולברך, דהנענועים וההלל הם חלק ממצוות הנטילה, ע"ש שהוכיח זה. והגאון רבי יהודה הלוי דינר הביא כן גם בשם רבינו הגדול הגרד"ל שליט"א (בקובץ קול התורה גליון צח עמ' קמה).

הגאון רבי ישראל יעקב שמואלביץ שליט"א

לא. נראה דמכיוון שמתחילה התכוון לאכול יותר מכביצה, הרי קבע עצמו לסעודת קבע של יותר מכביצה, וא"כ ביטל מ"ע של ישיבה בסוכה. דנראה דעיקר העניין הוא קביעות הסעודה, וא"כ בקבע עצמו לאכול חוץ לסוכה ביטל המ"ע. ואף דיכול לאחמ"כ להמשיך הסעודה בתוך הסוכה (וזו כוונתו), מ"מ קבע עצמו באכילה חוץ לסוכה.

לב. נראה פשוט דאף בדלא השלים חשיב שקבע עצמו לאכילה חוץ לסוכה. וכי יכול אדם לקבוע בוודאות שיסיים את אכילתו חוץ לסוכה או שיסיים אכילתו בכלל (ולא יפסיקוהו או תפול פתו מידו).

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

לג. נראה פשוט דיש לחלק בין נטילה ע"י טבעת לנטילה ע"י שני בני אדם, דנטילה ע"י טבעת הרי היא חציצה ואדם זה אינו נוטל את הלולב בכל כוחו, משא"כ כאשר נוטל ע"י שנים, הרי ביחס לכל א' מהם איכא הכא נטילה גמורה ואין האחד מעכב ביחס לשני אלא מוסיף עליו.

לד. בחלקת יואב (ח"א בסוף הספר, דיני אונס ענף ז בהערה) חידש, דכל מ"ע שתגרום לאדם חולי שאין בו סכנה, הרי הוא פטור מלקיימה, ולפיכך הדבר פשוט דבירדו גשמים הרי הוא פטור מן הסוכה. דעת הגשמים הרי היא כצער גדול ודמי לחולה דפטור אף משאר מצוות. ובצער כזה אף ר"א מודה דפטור מן הסוכה. אמנם רבא חידש דאף במצטער קצת פטור מן הסוכה דכעין תדורו בעינן. ועיין בשבט הלוי (ח"ה סי' ריט) שהאריך לתמוה ע"ד החלקת יואב שדבריו רחוקים מדברי רבותינו. ולענ"ד יש ליישב הקושיא בפשטות, דממתני' הו"א דגשמים הם צער גדול וע"כ פטור מן הסוכה, וחדית רבא דמכח דין כעין תדורו פטור אף בצער קטן, ודוק.

לה. בדבר קושיית רה"י שליט"א אמאי משמשי חולה פטורים מן הסוכה והא העוסק במצווה של בן אדם לחבירו אינו פטור ממצוות של בן אדם למקום, יש ליישב עפ"י ס'

כה. נראה פשוט דמכיוון דדעת רש"י היא דנשים אין יכולות לקיים מצוות עשה שהז"ג, א"כ נשאר הלולב בגדר מוקצה לגביהו, דל"ה ייחוד לגבן. ועוד אפ"ל, דאף אי נימא דבאמת מצד הדין לולב לא היה אמור להיות מוקצה בשבת מכיוון דחזי לנשים, מ"מ הא אין הנשים נוהגות ליטול לולב בשבת וא"כ הדר דינא והוי מוקצה, ומטעם זה הורו הפוסקים דהוי מוקצה. ובעיקר חידושו הנפלא של מהר"י דיסקין, עיין בשדי חמד (מערכת הלמ"ד, כלל קמא) שהוכיח באריכות דלא כדבריו.

כו. בדבר הקושיא אמאי אסור לטלטל אתרוג טבל והא חזי למי שאין לו אתרוג אחר, הנה עיין בשואל ומשיב (תליתאה ח"א סי' תלו) שכ' דשאני טבל דרבנן דהחמירו בו ואסרו להאכילו לעניים. א"כ נראה דכך תקון רבנן דין טבל באתרוג הרי"ז כעין דאורייתא תקון.

הגאון הגדול ר' דוד כהן שליט"א

כז. הנה, עיין לעיל שאלה יא מה שביארנו, דמצטער אינו פטור בעלמא, אלא דלא שייך בכה"ג כלל חיוב סוכה. דחיוב סוכה הוא כעין תדורו, ואין אדם דר בבית שהוא מצטער בו. וע"כ אם לובש בגדים חמים ואינו מצטער, שפיר הוי כעין תדורו. אמנם לומר דבעלמא ליכא מצטער מכיוון דיכול ללבוש בגדים חמים, זה אינו, דאין אדם דר בבית שאינו יכול לדור בו אא"כ לובש בגדים חמים.

כח. בדבר הקושיא היאך מקיים אדם מצוות שינה בסוכה והא כאשר ישן אינו מקיים המצווה, ואי מקיים המצווה כאשר הולך לישן, א"כ אמאי כ' התוס' שאין מברכים על השינה בסוכה דשמא לא ישן. הנה נראה פשוט וברור דקיום המצווה הוא ע"י שישן בפועל, דמה שייך קיום מצווה כאשר הולך לישן. אלא דשיון מעשה השינה אליו הוא ע"י שהולך לישן, וע"י שהולך לישן א"כ כאשר נרדם בפועל חשיבא השינה כמעשה מצווה. אמנם פשיטא דאי לא נרדם לא קיים מצווה. דכאשר הוא נרדם, הרי למפרע הוברר שהליכתו לישן הייתה מעשה מצווה של שינה בסוכה.

הגאון רבי יצחק נעם אלון שליט"א

כט. בדבר הקושיא מ"ש לולב של הפקר דכשר מציצית של הפקר דפטורה, הנה לענ"ד נראה החילוק פשוט ומבורר, דשאני ציצית דהוא חיוב בחפצא, דהחפצא של בגד ד' כנפות פטור מציצית, משא"כ לולב, אי"ז אלא חיוב מצד הגברא, דבעי ליקח לולב. ויכול ליקח כל לולב שירצה, אלא דאיכא מעכב דלכם, אמנם, לולב של הפקר אין בו דבר המעכב את לקיחתו.

ובדבר הקושיא היאך כ' הביה"ל דשרי לבנות סוכה במקומות המטונפים והא תקיעת שופר פסק דאין לעשות במקומות המטונפים, הנה נראה לחלק, דתקיעת שופר היא

הרה"ג שרון שמעון סרוסי שליט"א
מח"ס הן הש"ס ג' חלקים
ראש כולל תורתך קב"ע ברסלב
עפולה ת"ו

ליקוטי הש"ס

ליקוטים שנכתבו על שיערי הספרים ממה שזכיתי
וכתבתי וליקטתי מתוך הספרים בלומדי אותם

שו"ת שיערי צדיק חלק ט'

- (א) הרב אברהם שטרנהץ זצ"ל היה בקי בספר בני
יששכר בעל פה כולו (עמוד מה).
- (ב) מקובלני שמאמר רביז"ל אעשה אתכם כיתות
כיתות הוא לטובת התגלות והתפשטות הארת אור
רבניו הקדוש בעולם ולא למחלוקת חס ושלום
(נד).
- (ג) מפליג בגודל מעלת מרן הגרא"י קוק זצוק"ל (נז-
נח).
- (ד) כמו שיש פרד"ס בתורה הקדושה כמו כן יש
פרד"ס בתורת רבינו³ (קיג).
- (ה) כל דיבור ומשפט ומושג המובא בספורי מעשיות
הוא עלה לתרופה המסוגל לרפאות חולאת
מיוחדת או מיחוש מיוחד (קיח).
- (ו) עוברות ומניקות לא יאכלו שומים ובצלים (ספר
המדות הריון, ד) אפילו מבושלים⁴ (קיט).
- (ז) האויר הנח והזך שבצפת אין דוגמתו בכל ערי ארץ
הקודש⁵ (קכב).
- (ח) כדאי גאון ישראל וקדושו מרן החזון איש זצוק"ל
לסמוך עליו בענין זמן תפילת הויתקין (קלו).
- (ט) כל בית ישראל השי"ת יסבב איתם סיבות לטובה
שכולם יתקרבו לדעתו הקדושה (קלז).
- (י) אין כח לשום פוסק בדורינו לפסוק שלא להתקרב
להצדיק האמת שהוא שרש כל הנשמות ישראל גם
שלהם ביודעים ובלא יודעים (שם).
- (יא) כלל גדול שאסור להחליט שום דבר במוחין
דקטנות (קמא).
- (יב) מחפש אנשים נדיבים שיחזיקו אברך כיששכר
וזבולון בכלל שישד בעיר צפת (ריח).

אשר לשלמה (מועד סי' ז) שכ' בדעת הרמב"ם דבמצוות
ביקור חולים איכא פרט למצווה הפשוטה של בן אדם
לחבירו, נמי מצווה של בן אדם למקום, להידמות להקב"ה,
וא"כ שפיר פטורים משמשי החולה מסוכה (וכ"ז הוא
לטעמיה דהלבוש דמשמשי חולה פטורים משום העוסק
במצווה, אמנם מרבית האחרונים כ' טעמים אחרים
ואכמ"ל).

הגאון רבי חיים מרדכי אוזנבד שליט"א

לו. בדבר הקו' מאי ס"ד לומר דמהני סוכה בעשתרות קרנים
והא ליכא הנחה לשם צל, במרומי שדה בסוכה (ח, ב) כ'
לבאר, דכל מאי דבעינן הנחה לשם צל הוא דוקא אי לא
בונה את הסוכה לשם מצוה, אך בסוכה שבונה לשם מצוה
לא בעינן כונת צל, וטעם הענין כי כל מה שצריך לחשוב על
צל הוא רק בסוכה שאינה של מצוה, ומה יתן לה שם סוכה
אי לאו דנעשית לצל, אבל בסוכת מצוה ל"ב כוונת צל, כי
עצם מה שבונה אותה למצות סוכה סגי.

לז. בדבר הקושיא אמאי כ' התוס' בר"ה דאיכא בל תוסיף
בדפנות הסוכה, הנה החילוק בין ד' מינים לסוכה הוא ברור.
דבד' מינים הבל תוסיף הוא כאשר מוסיף מין נוסף על הד'
מינים שבהם נצטווה מדאורייתא, אך לא על המספר מכל
מין. ולפיכך אי נוטל מין נוסף על הד' מינים הרי"ז בל תוסיף
אך אי נוטל את א' מהמינים פעם נוספת אינו עובר בכך בל
תוסיף. משא"כ בדפנות סוכה דהציווי הוא לבנות בית הראוי
למגורים ואי מוסיף על כך עובר בב"ת.

לח. בדבר הקושיא אמאי לא מהני לומר אתה גיבור צ'
פעמים ולדלג משיב הרוח, הנה החילוק בין זה לבין שור
המועד נראה פשוט וברור. דבשור, הרי דרכו לכעוס ולהזיק
כאשר עושים לו דבר מה, ואם אינו עושה כן הרי זה ראייה
שנעקר ההרגל. ואין זה עוקר ההרגל בפני עצמו אלא ראייה
דנעקר ההרגל. אולם באדם אין נעקר ההרגל ע"ז.

הגאון רבי מנשה אביעזרי שליט"א

לט. בדבר הקושיא היאך אמר אב"י דבנה בה עמוד כשרה
משום גוד אסיק, והא הוי סכך קודם למחיצות. ונראה לבאר,
דמחיצות פסולות אכתי מחיצות חשיבי, אלא דהן פסולות.
וע"י העמוד מכשיר אותן. ול"ה סכך קודם למחיצות.

מ. להנ"ל נראה דגם קושיא זו מיושבת, דאכתי הוי המחיצות
קיימות אלא דהן פסולות, וא"כ ל"ש למימר סכך קודם
למחיצות.

³ הסוד הוא רבינו עצמו, הדרוש הוא מוהרנ"ת, הרמז הוא רבי
נחמן מטשערין, ורבי אברהם שטרנהץ הוא הפשט (שם).

⁴ אבל טעמן בלבד בתבשיל מותר (שם).

⁵ ועי"ז מקבלים רוח טהרה בכל נשימה ונשימה והמוחין
מתחדשים בכל רגע ורגע, כי הנשמה שבמח מאירה לפי זכות
אויר הנשימה שזה חיותה (קלה).

(כח) העולם אומרים שעד גמר ימי חנוכה אפשר טוב
לאחל ברכת שנה טובה ופתקא טבא (ש"ד).
(כט) אשתו של הרב המחבר זצ"ל עברה ניתוח מרה
מפרופסור מומחה מיוחד במינו (שם).
(ל) הרב העביר שיעור לנשים בביתו (שטו).

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
מבשרת ציון

סוכות קישוט לסוכה ממכתבי פיטורין

מנהג ישראל לקשט את הסוכה ולעטרה, בכדי לקיים מצוות
"זה אלי ואנוהו", ולנאות ולהדר את המצוות, היו שנהגו
לקשט בשבעת המינים ובפירות שנשתבחה בהם ארץ
ישראל, היו שקשטו באתרוגים ותפוחים, בקמח יינות
שמנים ודבש, ושאר בגדי צבעונים סדינים בדים ושטיחים
נאים ומתנאים בתמונות גדולי ישראל ורבותינו חכמי
הדורות, ויש תולים אגרות ברכה לשנה טובה, וכן שרשראות
נייר, ושאר צבעונים להוד יקר לכבוד ותפארת. (ומקור
המנהגים קדום וראה בזה במסכת סוכה י'. וספר המנהגים
למהרי"ל הלכות סוכות).

והיה יהודי שעשה נחת רוח לפני הקב"ה וקישט את סוכתו
עם מכתבי פיטורין מעבודתו!

וכך היה המעשה, בשנת תרע"א לערך, החלו יהודים להגיע
לאמריקה, ומיד עם בואם תרו אחרי עבודות למחייתם
ולפרנסת עצמם ומשפחתם, ובאותם ימים רבים מן
המעסיקים לא היו שומרי תורה ומצוות, ופורקי עול, ולא
הקפידו על שמירת שבת, וכך יצא שמדי שבוע, כאשר
הגיעה השבת, כל העובדים היהודים, שסירבו לעבוד בשבת
מצאו את עצמם מפוטרים, ועל אף השפע הגדול שהיה
באותם ימים באמריקה, הגיעו אותם יהודים לרעב ולפת
לחם.

ואחד מאותם יהודים צדיקים, היה רבי נחמיה איזבי זצ"ל,
שזכה וכל צאצאיו לא רק ששמרו שבת כהלכתה, אלא גדלו
לשם ותפארת ולתהילה, לגדולי הדורות, וכולם בעלי שיעור,
קומה רוחנית ותורנית.

ובמשפחתו עובר מדור לדור סיפור מאותם ימים, על
מכתבי הפיטורין שלו, בעת שעובדים אחרים שפוטרו, הם
היו מצטערים על כך ונאנחים במר ליבם, ואולם הוא אסף
את כל אותם מכתבים, כשהוא שמח בהם כל פעם מחדש,
ומראה למשפחתו את הזכות שנפלה בחלקו, וכאשר הגיע
חג הסוכות, עשה מהם רבי נחמיה שרשרת לקישוט לסוכה,
וקרא: זהו הנני סוכה שלי! וזהו הקישוט הכי יפה שאפשר

(יג) הרב המחבר זצ"ל לקח תרופה על פי פקודת רופא
(רנח).
(יד) למד בפרקי אבות של הרב יעב"ץ (ער).
(טו) לא כדאי להתלמד בכלי נגינה בכ"א יום שבין
המצרים (רעג).

(טז) נר התמיד המציל מגזירת שמד (ספר המדות), כי
הצדיק מעלה משמד לרצון (לקו"מ סימן רטו) ע"ש
סוד הענין (רעד).

(יז) מחשבה מועלת לדברי תורה מיישב דברי רבינו
הסותרים לכאורה דברי רש"י (רעו).

(יח) לפעמים גם ביטול תורתו של הצדיק האמת זהו
יסודו (רפד, והוכיח כן מספר המדות).

(יט) לא נוסעים לקברות צדיקים אם יש סכנת נפשות,
כמ"ש רבנו הקדוש (שיחות הר"ן נא) גם הפקרות
אין צריכין⁶ (שם).

(כ) שלום בית קודם לנשיעה לראש השנה לצדיק⁷
(שם).

(כא) אמו של הרב המחבר זצ"ל תרגמה את ספר סיפורי
מעשיות לאנגלית (רפה).

(כב) אזהרת רבי אברהם שטנהרץ זצ"ל להיות ג' ימים
לפני ראש השנה על קבר הצדיק (רפח).

(כג) צדיק אמיתי נבחן אם שלם בג' מדות אלו: אמונה,
יראה, ענוה (רפט).

(כד) תפילת ותיקין עדיפא על התבודדות אפילו
שחושש⁸ (רצד).

(כה) לא רוצה להשתמש בפספורט מזויף לנסוע לאומן⁹
(רצו).

(כו) מקוה טהרה הוא המקום הכי מחוסן בפני העברת
מחלות ואינה מקבלת שום זיהום, ולכן חולה אין לו
להיזהר ולהימנע מליילך למקוה ושאר בני אדם אין
להם לפחד(דש).

(כז) בדרך שאדם נמשך בעבודת ה' שם יקבע מקומו¹⁰
(שיא).

⁶ אפילו לאומן או מירון על ראש השנה. וזה בניגוד לשיטות
אחרות בברסלב שנסעו בעבר לאומן עם חשש פיקוח נפש והיו
לא מעט שנהרגו או נשלחו לסיביר והיום כגון להיכנס לקבר
יוסף הצדיק בשכם ללא ליווי צבאי וכו'. ולנסוע כעת לאומן
אין שום חשש סכנה אע"פ שיש מלחמת רוסיה אוקראינה יותר
משאר מקומות בעולם. א"ה ריחמ"א: אני הקטן דעתי שאין
לנסוע לאומן באופן של סכנה כמו המלחמה כעת רוסיה עם
אוקראינה.

⁷ וגם זה בניגוד לכמה ממשפיעי ברסלב מפורסמים הן בעבר
והן בהווה.

⁸ קשה שתפילת ותיקין זהו הידור מצוה שנדחה מפני הפסד
סדרי לימוד תורה כגון אברך כולל, ורבינו ז"ל אמר שתפילה
גבוה מתורה אם כן כשי"כ שותיקין צריך להידחות מפני
התבודדות העולה על הכל (ליקו"מ תנינא כה).

⁹ ידוע המעשה ממוהר"ת זצ"ל שגם כן לא רצה לזייף פספורט.

¹⁰ יש ללמוד הרבה גם בדרך ליובאוויטש (שם).

לקשט בו את הסוכה, והמכתבים הללו יעידו שאבא שלכם איבד השנה שלושים עבודות, וישב מובטל בבית, רק למען ה' יתברך ושמירת השבת!

ועד היום אחד מהמכתבים הללו שמור וממוסגר במסגרת נאה, אצל אחד מנכדיו, כראוי למסר שיש במכתב פיטורין זה ומה מסמל לשושלת הדורות, ולימוד לדורות הבאים שאת הנסיונות והקשיים הפכו עם ישראל לקישוטים, ובזה ה' מתגאה בנו בבחינת "ישראל אשר בך אתפאר". (ע"פ אור צדיקים עמ' ק"י ונסיונות עמ' שפ"ה בתוספת נופך).

וכידוע, מצוות הסוכה התייחדה בחינוך לדורות הבאים "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (ויקרא פרק כ"ג פסוק מ"ג), ובזה זכה להנחיל את החינוך לדורות הבאים, וזכה לדורות ישרים!

וה' יקים לנו את סוכת הנופלת, ויזכנו לישב בסוכת עורו של לווייתן!

הרה"ג יוסף טולידאנו שליט"א
רבה של קרית ביאליק

אחרי יום הכיפורים – יוצאים לסוכה ונכנסים לשמחה

לאחי ורעי, בני עירנו היקרים הי"ו

כולנו יוצאים מימים מרוממים של ראש השנה ויום הכיפורים ונכנסים מיד אל חג הסוכות. יש כאן רצף נפלא בעבודת ה' בראש השנה עמדנו לפני הקב"ה, ביום הכיפורים התוודינו, ביקשנו סליחה וטהרה, וכעת התורה מצווה אותנו לצאת מבית הקבע אל הסוכה ולשמוח "ושמחת בחגך... והיית אך שמח".

אלא שכאן מתעוררת שאלה מעניינת, התורה אומרת "בסוכות תשבו שבעת ימים... למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" חז"ל נחלקו אם "סוכות" אלו סוכות ממש או ענני כבוד, ורבי עקיבא אומר "ענני כבוד היו" (סוכה יא ע"ב) אם כך, מדוע אנו חוגגים את חג הסוכות דווקא בחודש תשרי? הרי יציאת מצרים הייתה בחודש ניסן, ואז התחילו ענני הכבוד ללוות את עם ישראל.

התשובה המפורסמת בשם הגר"א מאירה את הדברים באור מיוחד, ענני הכבוד הסתלקו לאחר חטא העגל, וכאשר הקב"ה סלח לישראל והתרצה להם, חזרה השראת השכינה, וביום הכיפורים נאמר "סלחתי כדברך" למחרת יום הכיפורים, ב"א בתשרי, משה רבנו ציווה את ישראל להביא את תרומות המשכן, ובימים שלאחר מכן החלה מלאכת

המשכן נמצא שסוכות איננו רק זכר ליציאת מצרים, אלא גם זכר לחזרת ענני הכבוד לאחר התשובה והסליחה, נמצא שזה מדוקדק לחגוג כעת שבזמן זה זכו בני ישראל לחזרת ענני הכבוד ולהשראת השכינה.

למעין נראה שיש כאן עומק נוסף ונפלא של סדר החגים.

ראש השנה הוא זמן שבו האדם עומד לפני מלכו של עולם יום הכיפורים הוא יום של חשבון נפש, תשובה, סליחה וטהרה. ואז מגיע סוכות ומלמד את כולנו, עכשיו, לאחר שהתקרבת אל הקב"ה, צא מעצמך והתקרב גם אל אחיך.

הסוכה מוציאה אותנו מדירת הקבע במשך השנה האדם מוקף בביתו, ברכושו ובגבולותיו הפרטיים. בסוכות התורה אומרת לו "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי".

זהו מסר גדול אחרי שאדם אסף את התבואה, את הרכוש ואת הישגי השנה, דווקא אז הוא יוצא מביתו ואומר כל מה שיש לי אינו העיקר הביטחון האמיתי שלי אינו בקירות הבית ולא במה שצברתי, אלא בקב"ה.

הסוכה מלמדת אותנו דבר נוסף, בבית הקבע יש לכל אחד את המקום הפרטי שלו, בסוכה כולנו יושבים תחת אותה סוכה, תחת אותו צל, תחת אותה שכינה ולכן חג הסוכות הוא במובן עמוק חג האחדות.

גם ארבעת המינים מבטאים את הרעיון הזה חז"ל דרשו שהם רומזים לסוגים שונים בעם ישראל, ודווקא כאשר כולם מתחברים יחד "אגודה אחת" אנו מבטאים את שלמותו של עם ישראל כך גם מצוות הסוכה מחברת את כולנו למקום אחד, תחת צלו של הקב"ה.

לכן ישנו ציווי מיוחד על השמחה המיוחדת של חג הסוכות "ושמחת בחגך", עוד נאמר "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים" חז"ל מתארים "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ובמאמר הקודם שעסק ביום הכיפורים עמדנו על נקודה יסודית והיא שלכאורה התשובה היא זמן של חרטה, בכי וחשבון נפש, אך בעומק הדברים התשובה היא דווקא מקור לשמחה עצומה על המתנה הגדולה שניתנה לאדם מעצם הידיעה שאפשר לתקן, שאפשר לחזור, שהקב"ה אינו סוגר את הדלת בפני האדם אלא אומר לו "שובו אלי ואשובה אליכם".

יום הכיפורים מגלה לנו את שמחת האפשרות לתקן.

ועכשיו מגיע חג הסוכות ומרחיב את המעגל, השמחה כבר אינה רק על כך שזכינו לתקן את העבר, השמחה היא על עצם החיים, על עצם הזכות להיות יהודי, על הזכות לקום בבוקר, על המשפחה, על הקהילה, על עם ישראל ועל הזכות לחיות את חיינו בצלו של הקב"ה.

הטעם דאין מברכים ברכה מיוחדת על מצות השינה בסוכה

בעזרת השם יתברך, יום רביעי י"ב לירח האיתנים תשפ"ז

בפרק זה אמרתי לבאר הטעם דאין ברכה מיוחדת על השינה בסוכה, משא"כ באכילה ושינה בסוכה. וה' ברחמי יפתח לבי בתושב'ה, ומה' אוחילה שלא אכשל בדבר הלכה.

איתא התוספות (ברכות יא: ד"ה נפטר) וז"ל: "ואם תאמר מפני מה אין אנו מברכין 'לישן בסוכה'? ומתרצים התוספות: 'ויש לומר דברכה דאכילה שמברכין 'לישב' פוטרנו. ומתרצים עוד התוספות, שמא לא יישן והוי ברכה לבטלה, שהרי אין בידו לישן בכל שעה שירצה. ע"כ. וכן פסק מרן בשולחן ערוך (סימן תרלט, ח) וז"ל: 'נהגו שאין מברכין על הסוכה אלא בשעת אכילה'.

וכן כתבו בפסקי הרא"ש (ברכות פרק א, סימן יג) כתב: "שאל רבנו יצחק את רבנו תם אם צריך לברך על השינה בסוכה, דיותר חמירה שינה מאכילה דיותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה, ושינת עראי אסורה חוץ לסוכה. והיה רבנו יצחק רוצה לומר, דהא דאין מברכין על השינה, היינו משום דשמא לא יוכל לישן, כשנרדם בשינה אינו יכול לברך. אבל רבנו תם השיב לו שכל מצות סוכה שמקיים אדם מסעודה לסעודה, כגון שינה וטיול ושינון, ברכת לישב בסוכה שבידך על הסעודה פוטרנו מלברך עליהן. ולדבריו אפילו הסיח דעתו מלישן, כגון שיצא למלאכתו, ושוב נמלך, אין צריך לברך. כל שכן מי שדעתו טרוד על לימודו, אם יצא למלאכתו ולעסקיו לא הוי הפסק".

ובשיירי נסות הגדולה (אורח חיים רלט, הגהות הטור ה) הקשה בשם הברכת אברהם (חלק ד סימן קסו) ע"ד התוספות הזה, דהרי איך אנחנו מברכים קודם השינה בסוכה ברכת "המפיל" בקריאת שמע שעל המיטה? ותיירץ, שברכת "המפיל" היא "ברכת הודאה" על טבע השינה ההכרחית לקיום האדם, שהרי אי אפשר לאדם שלא יישן שלא ימים כמבוא בשבועות (כה.), והברכה תתקיים בוודאי תוך שלושה ימים. וכן כתב בפתח הדבר (חלק ב סימן קסו) דברכת "המפיל" לא נתקנה אלא על סדרו של עולם, ואינה כברכת הנהנין על אוכל וכדומ'. וכן כתבו בשו"ת לחמי תודה לרבנו ישעיהו בסאן (סימן כא), ורבנו החיד"א (בברכי יוסף רלט, ב), והאליה רבה (שם, ג) ועוד. והיפה ללב (חלק א רלט) כתב שבתחילה היה מנהגו לאומרה בלי שם ומלכות מחשש זה, ועוד, משום שכן ראה מודפס בסידורים. אך אחר עיונו בפוסקים הנ"ל, היה נוהג לאומרה בשם ומלכות.

ועינא דשפיר חזי, לרבינו אשר בן רבי חיים נביו זצ"ל מתלמידי תלמידיו של הרשב"א, שהביא בספר הפרדס (שער המעשה) את דברי רב הא"י גאון שיש לברך בכל שעה שנכנס לסוכה, וכן הביא דברי ספר העיטור שכתב שאין

לכן התורה אינה מסתפקת ב"ושמחת בחגך", אלא מסיימת "והיית אך שמח".

יש כאן קריאה להפוך את השמחה מאירוע של חג לדרך חיים לא רק לשמוח כאשר הכול מסתדר כפי שרצינו, אלא ללמוד לראות את הטוב שבחיים עצמם, השמחה אינה רק תוצאה של מה שקורה לנו אלא היא דרך שבה אנו בוחרים לחיות.

אפשר להיות בבית גדול ולהרגיש לבד, אפשר להיות מוקף ברכוש ועדיין להיות חסר שמחה, אבל כאשר אדם פותח את הסוכה, מכניס לתוכה את משפחתו, את חבריו ואת אחיו מישראל, הוא מגלה שהשמחה האמיתית אינה במה שיש לי, אלא במי שאני זוכה להיות יחד איתו.

וזהו המסר הגדול של חג הסוכות התשובה מגלה לנו שצריך לשמוח על כך שאפשר לתקן, והסוכה מלמדת אותנו שאפשר לשמוח בחיים עצמם.

אחרי שביום הכיפורים טיהרנו את הלב, אנו יוצאים אל הסוכה כדי לחיות את החיים מתוך שמחה לא שמחה שטחית ורגעית, אלא שמחה פנימית הנובעת מהאמונה שהחיים עצמם הם מתנה גדולה מהקב"ה.

ענני הכבוד הקיפו את כל מחנה ישראל לא היו עננים פרטיים לכל אדם השכינה שורה כאשר עם ישראל נמצא יחד, ולכן סוכות הוא חג האחדות, חג השמחה וחג קרבת האלוקים.

יהי רצון שנזכה בימים קדושים אלו לאחדות אמיתית בין כל חלקי עם ישראל, שנזכה להרבות אהבת חינו, לכבד זה את זה, לראות את מעלותיו של כל יהודי ולשבת כולנו יחד תחת סוכת שלומנו של הקב"ה ומתוך כך לזכות למתנה הגדולה ביותר לחיות תמיד בשמחה, שנדע לשמוח במה שיש, לשמוח במשפחה, לשמוח בקהילה, לשמוח בעם ישראל, לשמוח בזכות להיות יהודים, ובעיקר לזכור שהשמחה אינה רק מצווה של חג הסוכות אלא השמחה היא מהות החיים.

בברכת שבת שלום וחג שמח,

הרב יוסף טולידאנו

הצב"י ניתאי כהן ס"ט מח"ס מסובין ועוד

*

הטעם מדוע אין ברכה מיוחדת על השינה בסוכה

בס"ד

לכב' הר"ר ניתאי כהן שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין ברכה על השינה בסוכה. ע"י בתוס' סוכה דף י"א ב' ד"ה שכבר דכתב וז"ל וא"ת מפני מה אין אנו מברכין לישן בסוכה וי"ל דברכה דאכילה שמברכין לישב פוטרנו א"נ משום שמא לא יישן והוי ברכה לבטלה שהרי אין בידו לישן כל שעה שירצה. והרא"ש ס' ד' ג' כ' ומה שאין מברכין על הסוכה בשעת השינה ואף על פי שמצינו בה חומר יותר מבאכילה דאוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה היינו טעמא דשמא לא יוכל לישן והוי ברכה לבטלה.

עוד כ' הרא"ש ד' ג' ורבינו תם פירש לפי שעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה אבל שאר טיול ושינה שעושים בסוכה טפלים לגבי האכילה והיא פוטרנו ובטור תרל"ט ה' כ' ור"ת פ' כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה מברך על האכילה ופוטר כל הדברים אפילו השינה שהיא חמורה מהאכילה שהרי אוכלין עראי חוצה לה ואין ישנים עראי חוצה לה אפ"ה כיון שהאכילה עיקר פוטרת השאר.

אומנם מצאנו ש"י הראשונים דמברך דכ' בשו"ת מן השמים לר"י ממרויש מבעלי התוס' [צ] שאלתי על הבא לישון בסוכה אם צריך לברך או אם יוצא בברכה שמברך בעת האכילה והשיבו ברכות של ישראל כקטרת הם לפני והמברך מתברך באלהי אמן.

בברכת תורה וחג שמח מערכת לדופקי בתשובה.

*

האם יש עניין בניקוי המצבה והאם יש בכך תועלת ונחת רוח
לנפטר

[ב"ה יום שלישי י"א תשרי תשפ"ז]

לכבוד הבה"ח הרב ניתאי כהן שליט"א שלום וברכה!

צ"ע האם מותר לאדם שעובד בניקוי מצבות שמצטבר עליהם הרבה אבק ולכלוך במשך שנים רבות לעמוד על המצבה כדי לנקות אותה עם מכשיר עם זרם מים חזק מאוד. והאם יש איזה ענין לנקות מצבות, האם זה עושה נחת לנפטר.

בברכת התורה ולומדיה
רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא
מח"ס מריח ניחוח
עפולה ת"ו

וזו תשובתי אליו:

מנהג לברך בכל פעם, וכן פסק הר"ף (ברכות מו:), וכתב שם עוד וז"ל: "אבל ראיתי למי שהעיד שראו לרבנו תם ז"ל שלא היה מברך בכל שעה שנכנס, אלא בסעודה בלבד. והכי פסק בחידושי הרשב"א (ברכות יא:), וכן כתב בעל העיטור. ונשאל רבנו אשר מטולטולא ז"ל מרבנו תם ז"ל שתמה למה אין מברכין גם "לישן בסוכה" כמו שמברכים לישב בסוכה, והרי יש חיוב גדול בשינה בסוכה יותר מהאכילה, פירוש והא אמרינן (סוכה כו.) יכול אדם לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה, ואינו יכול לישן חוץ לסוכה אפילו שנת עראי? והשיב ז"ל, דברכת לישב בסוכה פוטרת הכל, שינה וטיול ונדנדו שבין סעודה לסעודה. עוד יש לי לומר, דשמא לא יישן והוי ברכה לבטלה, שהרי אין בידו לישן, ומשום הכי אינו מברך אלא "לישב בסוכה" ואם תאמר יברך בשעה שמתחיל להתנמנם, תירצו המפרשים ז"ל דההיא שעתא אוי אין ידיו נקיות, שהידים עסקניות הן. ואני שמעתי תירוץ כון למה אין מברכין לישן, לפי שבברכת לישב נכלל בה כל דבר, בין עמידה בין שינה בין אכילה, כדכתיב (בראשית כד, נה): "תשב הנערה אתנו ימים או עשור", וזהו נכון. וכדומה לי שלזה כיוון רבנו תם ז"ל. עכ"ד.

ובספר ארחות חיים (ח"א סוכה סימן ט"ל) כתב שכך היה המנהג רבנו פרץ. וכן משמע מדברי המהרי"ל (הלכות חג סוכות ג) שאין לברך על השינה. וכן כתב רבנו דוד אבודרהם (סדר תפילת סוכות) שהגם שהשינה חמורה יותר, אפילו הכי אין לברך.

ומצאתי תשובה שכתב לי הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בענין הנ"ל, וכך כתב: ולענ"ד נראה לתרץ בס"ד, דדוקא בסוכה חששו שלא יירדם האדם, ויהיה ברכה לבטלה שברך "לישן בסוכה", משום שבסוכה מצוי הרבה סיבות שלא יצליח להירדם, כגון מפני הרוח, או משום שחושש מגנבים וליסטים, או מפני הזבובים והפרעושים וכדו' (כבשו"ע או"ח סימן תר"מ סעיף ד' לענין "מצטער"), וכל אלו הסיבות לא שכיח שיפריעו לו בבית מקורה, אלא בסוכה שעושה במקום פתוח, ולכן חששו רק בסוכה, ולא בברכת המפיל כשמברך בביתו כשהולך לישון. וא"ת לפי דברינו, א"כ גם ברכת המפיל לא יברך בסוכה, שמא לא יירדם מפני הרוח וכדו'? י"ל שלא פלוג רבנן, וכיון שתיקנו לברך המפיל כל לילה, נשארה גם התקנה לברך המפיל בסוכה, משא"כ ברכה חדשה לא רצו לתקן בסוכה, דיש חשש גדול שלא יירדם וכנ"ל, כן נראה לענ"ד, ואתי שפיר היטב בעז"ה. (אולם יש לעיין אם שייך לומר "לא פלוג" גם לגבי חשש ברכה לבטלה, ודו"ק היטב). עכ"ד. וע"ע בגדר מצות שינה בסוכה תשובתו הנפלאה של הג"ר מתתיהו גבאי שליט"א בספרו בית מתתיהו (ח"א סימן ז אות כ עמ' רלז), וכן באבני דרך (ח"ד סימן קג עמ' 258), וכן בקובץ תשובות למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (אורח חיים סימן קכו עמ' רב), ובילקוט יוסף (סוכה עמ' תש), וכן בספר סוכת דוד (כהן, עמ' רעח). ואכמ"ל.

בברכה רבה,

ב"ה, יום רביעי י"ב לירח האיתנים תשפ"ז

לכבוד ידידי עצום ורב, ידי' לו רב, בקי בספרי דבי רב, ובמעשה רב, משנתו נקי ורב, כמוה"ר רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא שליט"א מח"ס מרי"ח ניהוח ועוד. עפולה ת"ו. רוב שלום וברכה, מאלהי המערכה.

הנה כבר כתב לי בענין זה, הגאון המקובל, רבי רחמים משה שעיו שליט"א (ירושלים) מח"ס מחקרי ארץ ועוד, וז"ל: "תשובה, בודאי שיש מצוה לנקות את המצבה ששורה על זה נפש הנפטר ויש בזה משום כבוד הנפטר, וגם כבוד החיים שבאים לפקוד את ציונו. וזה בעל גמילות חסדים וחסד של אמת. וראה בגליון פניני הפרשה (כא) שנשאל הגאון רבי מאיר מאזוז זצ"ל ראש ישיבת כסא רחמים האם יש מקור למנהג לנקות את המצבה של הנפטר בזמן הביקור בבית העלמין, והשיב אין מקור לזה כך נהגו בג'רבה לכבוד הנפטר ולהראות שלא שוכחים אותו יש גם מפזרים מי בושם על המצבה". עכ"ד.

בברכה רבה,
הצב"י ניתאי כהן ס"ט
מח"ס מסובין ועוד

ריחמ"א ס"ט
עורך ומחבר גליון מריה ניהוח
עפולה ת"ו

תיקון נפטרים שפעל רבינו הרמב"ן זיע"א עבור תלמידו רבי אבנר

[ביאור הסיפור והוספות עליו]

בספר "קב הישר" לרבי צבי הירש קאיינדנבר זיע"א (פרק כ"ג) הביא מעשה נפלא ביותר עם רבינו הרמב"ן זיע"א ותלמידו רבי אבנר שיצא לתרבות רעה, ורבינו הרמב"ן עשה לו תיקון, ונראה מכאן קצת מקור וסמך לענין "תיקון נפטרים" שנוהגים לעשות בעבור נשמות הנפטרים לתקן אותם ולהעלותם את נשמתם למקום הראוי להם בגן עדן.

סיפור זה מזכיר את המעשה שהובא בגמרא חגיגה (טו ע"א, עיין לשון הגמ' בהערה כאן¹¹) על אלישע בן אבויה (אחר)

¹¹ תנו רבנן ארבעה נכנסו בפרדס ואלו הן בן עזאי ובן זומא אחר ורבי עקיבא אמר להם רבי עקיבא כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לגד עיני בן עזאי הציץ ומת עליו הכתוב אומר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו בן זומא הציץ ונפגע ועליו הכתוב אומר דבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאתו אחר קיצץ בנטיעות רבי עקיבא יצא בשלום וכו'... אחר קיצץ בנטיעות עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך מאי היא חזא מיטטרון דאתיהבא ליה רשותא למיתב למיכתב זכוותא דישראל אמר גמירא דלמעלה לא הוי לא ישיבה ולא תחרות

שרבי מאיר בעל הנס תלמידו פעל לתיקון בעבורו ועשה לו תיקון שיכנס לגיהנום, וכן פעל בעבור אלישע בן אבויה (אחר) רבן יוחנן לתקן אותו להוציאו מגיהנום.

וזה הסיפור על רבי אבנר תלמיד הרמב"ן:

ולא עורף ולא עיפוי שמא חס ושלוש שתי רשויות הן אפקוהו למיטטרון ומחיוהו שיתין פולסי דנורא אמרו ליה מאי טעמא כי חזיתיה לא קמת מקמיה איתיהבא ליה רשותא למימחק זכוותא דאחר יצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים חוץ מאחר אמר הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתנהי בהאי עלמא נפק אחר לתרבות רעה נפק אשכח זונה תבעה אמרה ליה ולא אלישע בן אבויה את עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה אמרה אחר הוא שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה אמר ליה מאי דכתיב גם את זה לעומת זה עשה האלהים אמר לו כל מה שברא הקדוש ברוך הוא ברא כנגדו ברא הרים ברא גבעות ברא ימים ברא נהרות אמר לו רבי עקיבא רבך לא אמר כך אלא ברא צדיקים ברא רשעים ברא גן עדן ברא גיהנום כל אחד ואחד יש לו שני חלקים אחד בגן עדן ואחד בגיהנום זכה צדיק נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חברו בגיהנום אמר רב משרשיא מאי קראה גבי צדיקים כתיב לכן בארצם משנה יירשו גבי רשעים כתיב ומשנה שברון שברם שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה מאי דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז אמר לו אלו דברי תורה שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז ונוחין לאבדן ככלי זכוכית אמר לו רבי עקיבא רבך לא אמר כך אלא מה כלי זהב וכלי זכוכית אף על פי שנשברו יש להם תקנה אף תלמיד חכם אף על פי שסרח יש לו תקנה אמר לו אף אתה חזור בד אמר לו כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר תנו רבנן מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת והיה רבי מאיר מהלך אחרי ללמוד תורה מפיו אמר לו מאיר חזור לאחריך שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת אמר ליה אף אתה חזור בד אמר ליה ולא כבר אמרתי לך כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר תקפיה עייליה לבי מדרשא אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקך אמר לו אין שלום אמר ה' לרשעים עייליה לבי כנישתא אחריתי אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקך אמר לו כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני עייליה לבי כנישתא אחריתי אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקך אמר ליה ואת שדוד מה תעשי כי תלבשי שני כי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפוך עיניך לשוא תתיפי וגוי' עייליה לבי כנישתא אחריתי עד דעייליה לתליסר בי כנישתא כולהו פסקו ליה כי האי גוונא לבתרא אמר ליה פסוק לי פסוקך אמר ליה ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי וגוי' ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה אשתמע כמה דאמר ליה ולאלישע אמר אלהים איכא דאמרי סכינא הוה בהדיה וקרעיה ושדריה לתליסר בי כנישתי ואיכא דאמרי אמר אי הואי בידי סכינא הוה קרענא ליה כי נח נפשיה דאחר אמרי לא מידן לידייניה ולא לעלמא דאתי ליתי לא מידן לידייניה משום דעסק באורייתא ולא לעלמא דאתי ליתי משום דחטא אמר רבי מאיר מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי מתי אמות ואעלה עשן מקברו כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קוטרא מקבריה דאחר אמר רבי יוחנן גבורתא למיקלא רביה חד הוה בינא ולא מצינן לאצוליה אי נקטיה ביד מאן מרמי ליה מאן אמר מתי אמות ואכבה עשן מקברו כי נח נפשיה דרבי יוחנן פסק קוטרא מקבריה דאחר פתח עליה ההוא ספדנא אפילו שומר הפתח לא עמד לפניך רבינו בתו של אחר אתיא לקמיה דרבי אמרה ליה רבי פרנסני אמר לה בת מי את אמרה לו בתו של אחר אני אמר לה עדיין יש מזרעו בעולם והא כתיב לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו אמרה לו זכור לתורתו ואל תזכור מעשיו מיד ירדה אש וסכסכה ספסלו של רבי בכה ואמר רבי ומה למתגנין בה כך למשתבחין בה על אחת כמה וכמה וכו'...

כדמצינו¹² מעשה ברמב"ן ז"ל שהיה לו תלמיד אחד שיצא לתרבות רעה ושמו אבנר, ונעשה כותי¹³. ומחמת רוב חכמתו בטומאתו נעשה שר גדול בכותים ויהי היום שהיה יום כיפור שלח ליה הרמב"ן שיבא אליו, בא לפניו ולקח בפני הרב רמב"ן ז"ל חזיר אחד ונחרו ובשלו, ואחר כך שאל לרמב"ן רבי על כמה כריתות עברתי היום. והשיב לו על ארבע כריתות עברת היום,

¹² א"ה ריחמ"א: ויש להביא כאן את מה שכתב בספר "קב הישר" בתחילת הפרק כדי שיובר סיבת הענין שהביא כאן את הסיפור על רבי אבנר תלמידו של הרמב"ן, וז"ל: איתא בברייתא דר' ישמעאל כה"ג, אמר לי מטטרון שר הפנים כאשר ביקש אותו הקב"ה להעליני בשמי שמים שיגר לי תחלה את (ענפאל) השר. ונטלני מן דור אנוש לעיני כולם, והרכבוני על כרוב גדול ומרכבי וסוסי אש ובמשרתי העליונים (שלפני) השכינה לשמש במרום, וכיון שהגעתי למרום למקום החיות הקודש והאופנים ושרפים וכרובים וגלגלים של המרכבה ומשרתי אש אוכלה אש, הריחו את ריחי מרחוק ה' אלפים ושי"ס רבוי פרסאות, ואמרו רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, שהוא טפה סרוחה שהוא עולה לשמי מרום לשמש בנו ובחצובי שלהבת, והשיב להם הקב"ה יתעלה, ואמר להם משרתי וצבאי וכרובי ושרפי גלגלי ואופני, אל ירע לבבכם בדבר הזה כי כל בני אדם כפרו בי ובמלכותי הגדולה, והלכו אחר שרירות לבם ועבדו ע"ז וסילקו שכונתי מביניהם וזה אשר עמד בנסיין והאמין בכבוד גדולתי. ונטל הקב"ה אותי ופתח לי ת"ר אלפים שערי חסד, ושי' אלפים שערי בינה, ושי' אלפים שערי חיים, ושי' אלפים שערי אהבה, ושי' אלפים שערי גבורה, ושי' אלפים שערי תורה, ושי' אלפים שערי פרנסה, ושי' אלפים שערי יראת חטא. ומאותו שעה והלאה הוסיף לי הקב"ה חכמה על חכמה, ובינה על בינה, ודעת על דעת, ורחמים על רחמים, וגבורה על גבורה, וכח על כח, וחיל על חיל, וזוהר על זוהר, ויופי על יופי, ותורה על תורה, ואהבה על אהבה, וחסד על חסד, וחמדה על חמדה, וענוה על ענוה, ותואר על תואר, הוד על הוד. ונתכבדתי ונתפארתי מכל מדות הללו הטובות והמשובחות יותר מכל בני אדם. ואחר כל המדות הניח הקב"ה את ידו עלי וברכני ת"ק אלפים ושי"ס ברכות, ונתרוממתי ונגברתי שיעור ארכו ורחבו של עולם, והעלו לי ע"ב כנפים ל"ו מצד זה ול"ו מצד זה, כל כנף וכנף שהיא כמלא עולם. וקבע בי ת"ק אלפים ושי"ס עינים וכל עין ועין הוא כמלא אור גדול, ולא הניח שום דבר זיו וזוהר אשר בכל האורות העליונים שלא קבע בי. והנה מבואר שנתן לי הקב"ה כמה חלונות המיוחדים לחכמה ולפרנסה וכו' וכל אשר מוכרח האדם אליו הוא ביד, ואלו הן תורה ויראה, חכמה ופרנסה. וכל מי שצריך להתפלל להקב"ה אזי התפלה בא לידי הן שמתפללין על דבר קטן והן על דבר גדול. ואח"כ אני מכניס את התפלה לפני ולפנים לפני מלך מ"ה הקב"ה שומע תפלת ישראל ברוך הוא וברוך שמו. כי הכל תלוי ברצונו ולא צרכי הגוף בלבד אלא אפי' צרכי הנשמות, כגון מי שידוע בעצמו שיש בו איזה מדה רעה שהוא רוע לב או שאר מדה מגונה שהוא רגיל בה ובמסתירים תבכה נפשו על זה בפני הקב"ה אשר בידו להטות לבבו ליראתו, אז הקב"ה מסייע להפוך לבבו העיקש, או שאר מדות הרעות ולא עוד שהקב"ה מזכה אותו למי שיתפלל אליו בלב שלם שהוא מזכה את אחרים אם רואה שאר בני אדם ומכל שכן קרוביו או בניו שהולכים בדרך לא תמים, שצריך להתפלל עליו תחלה שיתמו חטאים ויחזרו בתשובה, ואח"כ אם ח"ו יראה שלא הועיל תפלתו יראה להוכיחם אולי ימצא עת רצון שהקב"ה יתן בלב האנשים המודדים בו שיחזרו בתשובה. ויהיה גם כן לנחת רוח שהקב"ה שומע תפלתו להשיב לב הרשע לעשות תשובה.

עכ"ל. וכאן הביא את הסיפור על תלמיד הרמב"ן זע"א.
¹³ א"ה ריחמ"א: בגליון ספר "קב הישר" שלי כתבתי כאן, וז"ל: יתכן שכתבו כאן כותי מחמת הצנזורה והכוונה לגוי, והיינו שהמיר את דתו, וכן הוא להלן "שנעשה שר גדול בכותים".

וא"ל התלמיד הנ"ל הלא על ה' לאוין עברתי והתחילו לפלפל עד שהרמב"ן הודה שעבר על ה' לאוין של כריתות. ושאל הרמב"ן אותו הגד נא לי מי הביאך אל מדה זו שכפרת בתורת משה, והשיב לו כי פעם אחת שמעתי שדרשת שיש בפרשת האזינו כלולים כל המצוות וכוללים כל ענייני העולם וכולן נרמזים בפר' האזינו, רק שצריך סייעתא דשמיא להבין כל העניינים והסודות אשר שם. ובעיני היה זה מן הנמנע¹⁴ עד שבשביל כן קבע בלבבי החטא שאין האמת כן כמ"ש הרב הרמב"ן, ויצא ופקד ונהפך לאיש אחר. ויען הרמב"ן עדיין אני אומר כן שדברי כן הוא שהכל נרמז ומבואר בפר' האזינו אם לא תאמין שאל ואגיד לך, ויתמה התלמיד הכופר ההוא ואמר א"כ כדברך תראני אם שמי שהוא אבנר בפרשת האזינו תמצא. ויתפלל הרמב"ן אל ה' בכל לבבו ונפשו ובא פסוק בפיו "אמרת אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם"¹⁵, אותיות שלישית מן פסוק זה ר"ת אבנר¹⁶. וכשמוע התלמיד את הדבר חרד מאוד ויפול על פניו, ושאל לרבו הרמב"ן אם יחזור בתשובה יהיה לו תיקון ותרופה, והשיב לו רמב"ן והלא שמעת להפסוק שישבית מאנוש זכרו ולא יועיל לו שום תרופה¹⁷. ותיכף הלך

¹⁴ א"ה ריחמ"א: בספר ערבי נחל - פרשת האזינו כתב, וז"ל: ואמת כי אין זה אלא כי אם מעשה אלהים שיוכל להיות דבר כזה שבפרשה קטנה הוא השירה יהיו רמוזין כל כך ריבוי אנשים בשם ובמעשיהם, אין זה אלא מפלאות תמים דעים יתייש ויתעלה זכרו לנצח נצחים, ועי"פ ודאי אין לך תיבה ותיבה שבשירה שאין רמוזים בה רבבות מישראל. עכ"ל.

¹⁵ א"ה ריחמ"א: בספר שם משמאל פרשת האזינו שנת תרע"ב כתב, וז"ל: כ"ק אאמ"ר זללה"ה פירש ששבח התורה ניכר בכלל וגם בפרט, עכ"ל. וגם שמות כל איש ואיש נרמזו בתורה כידוע ממעשה ששאל מומר אחד להרמב"ן אנה נרמז שמו בתורה ושמו ה' אבנר והראה לו הרמב"ן הפסוק אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם, האותיות השלישיות מכל תיבה הן אותיות אבנר. ונראה דבשורה היתה להם לישראל שאפי' הגרוע והפחות כזה נרמז ג"כ בתורה. עכ"ל.

¹⁶ א"ה ריחמ"א: בספר לקוטים מהרב ר' פנחס מקאריץ אות קי"ב כתב, וז"ל: לענין ידיעה ובחירה כתב הרמב"ם שלא להקשות כי הקב"ה אין חקר לתבונתו וזהו הפי' כתבו לכם את השירה הזאת לעד וכו' משמע שהשירה היא העדות רק האמת שכל מה שהיה בעולם ושיהיה בעולם עד תכליתו הכל מרומז בשירה כמו שמצינו ברמב"ן שאל לו משומד שיגיד לו שמו בפרשת האזינו ואמר לו שהוא בפסוק אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם באותיות שלישית מרומז שמו ר' אב'ניר נמצא הדברים כתובים מרומזים בשירה הזאת. וזהו שפיר עדות. עכ"ל.

¹⁷ א"ה ריחמ"א: לכאורה הוא דבר פלא שכן אמר לו הרמב"ן והרי אין דבר העומד בפני התשובה ואפילו אם עבד ע"ז יש לו תשובה, וצ"ע. ויתכן לומר שאמר לו הרמב"ן כן כדי לזרזו לשוב בתשובה.

גיסי היקר הרה"ג מור ששון פז שליט"א (עפולה) כתב לי ביאור על ענין תשובת הרמב"ן זע"א לתלמידו אבנר, וז"ל: ונראה לבאר על דרך מה שנעשה עם רבי אלעזר בן דורדיא שמת מתוך בכיו ומיד זכה בכך לחיי עולם הבא שעליו אמר רבי יש קונה עולמו בשעה אחת, והעניין בזה שיש מציאות בה האדם מרוחק מהאור האלוקי ועליו למסור נפשו בפועל מתוך תשובה, ובזה מתקן את אשר עיוות וזה נעשה עם רבי אלעזר בן דורדיא ששאל בארץ ושמים ובהרים ולא נענה אך בשעת מיתתו תיקן מיד. ולפי זה יבואר מה שאמר הרמב"ן לאבנר תלמידו שאין לו תרופה, הנה התרופה עניינה לרפא את החולה או החוטא במקרה זה אך פעמים שאין תרופה מועילה ולא נותר לחולה אלא למסור נפשו וכן אצל החוטא הנ"ל כרבי אלעזר בן דורדיא

אותו תלמיד ולקח ספינה בלא ספן וחבל ומלח והלך עם הספינה באשר הוליכו צועק במר נפשו¹⁸ ועדיין לא נודע ממנו

שאינן תרופה כלל לחטאו מלבד המיתה ולכן ענה לו הרמב"ן לתלמידו באופן זה, ואין שייך שהרמב"ן יאמר לו לך תאבד עצמך לדעת מתוך תשובה משום שתיקון המיתה מתוך תשובה חייב להגיע מתוך תנועה פנימית של האדם עצמו כמו שמובא בגמרא שהניח ראשו בין ברכיו ומת מבכיו, אך ודאי שלא שייך ליתן כתיקון הזה למאן דהוא. עכ"ל.

בספר שדה צופים על ערכין - תמורה, מהרה"ג שמואל דוד הכהן פריעדמאן הביא בהקדמתו לספר (עמ' צו) את הסיפור על תלמיד הרמב"ן, וכתב לשאלו, וז"ל: שאלתי מרבניו הגה"צ ר' ישראל ספינער זצ"ל פשט בסיפור זה למה דחאו הרמב"ן, ואמר משום שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, אמנם בודאי תשובה היה מועיל לו. והרב לעסער שליט"א אמר לי, אולי היה זה תיקונו שיאבד מן העולם, כמו חייבי ד' מיתות ביי"ד, דאע"פ שעשו תשובה, עכ"ז חייבים מיתה אחר עדים והתראה. אמנם אולי ניצול והגיע למקום שלא הכירו אותו, ואולי נשאר ממנו דורות, מי יודע. עכ"ל.

בחוברת שערי יצחק (השיעור השבועי) מפי הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א כתב בדרשת חול המועד סוכות (תשרי תשפ"ד) על סיפור תלמידי הרמב"ן אבנר, והקשה מדוע אמר לו הרמב"ן שלא יועיל לו שום תרופה, וז"ל: ראשית, כולם קופצים על זה בשאלה, למה שלא יהיה לו תיקון? נכון שכתוב כך באותו פסוק, אבל הדבר סותר את מה שאנחנו יודעים, כי אין דבר אשר לא מועיל לגביו תשובה. "אין לך דבר העומד בפני תשובה". וכו'... זהו דבר שצריכים להבינו. אבל בעצם, לכאורה בהא גופא טמונה התשובה. הרמב"ן לא יכל להגיד לאותו אבנר אחרת, דהיינו שיחזור בתשובה, כי אם הפסוק אומר "אשביטה מאנוש זכרם", פירושו שזהו מה שצריך להגיד. וכו'... לגבי אותו אבנר. כיון שהוא היה כ"כ חכם, ובכל זאת הוא עשה מעשים אשר לא יעשו, רחמנא ליצלן, חילול ה' כזה גדול, עבירות כאלו גדולות, משום הכי הטעו אותו מן השמים.

עוד כתב (שם), וזת"ד: אבנר כיון שהתנהג כמו גוי, אזי מתנהגים איתו כמו עם גוי, והגוי הרי איננו יכול לחזור בתשובה, אם עבר על אחת משבע מצוות בני נח. עכ"ל.

בספר דרך שיחה חלק א', הביא מהגאון מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי זיע"א, פרשת האזינו (עמ' תרל"ז), בענין מה שאמר הרמב"ן לתלמידו אבנר את הפסוק שמשמעתו שאין לו תשובה, וז"ל: כנראה שהיתה לו תשובה וכפרה, ומה שאמר לו הרמב"ן על שאלתו אם יש תרופה למכתו, "הרי שמעת דברי הפסוק" ומשמע שלא מהני תשובה - זה רק נסיון, והרי גם אחר שמע שאין מועיל לו תשובה ואפי"ה היתה טענה עליו למה לא עשה תשובה, (כידוע מהשלי"ה הק'). עכ"ל.

¹⁸ א"ה ריחמ"א: בספר "בטוב ירושלם" לידידי היקר הרה"ג אריה יצחק סמאט שליט"א בחלק ז' (פרטיות הדרכים ושרש הנשמה) כתב (עמ' נב) בענין השם גורם, וז"ל: **בספר שו"ת דברי יציב** (ליקוטים, סימן קטז, אות ז, כר' ז, עמ' קלה) כותב אדמו"ר ר' יקותיאל יהודה הלברשטאם מצאנז-קלויזענבורג, וז"ל: בסדר הדורות ד' אלפים תתקנ"ד מביא שהיה לרמב"ן תלמיד אחד ר' אבנר [והמיר מחמת ששמע פעם בדרשה מהרמב"ן שבפרשת האזינו כלולים כל הדברים שבעולם] עיי"ש [ובספר קב הישר, פרק כג], וא"כ כל הנשמות וכל המקרים מרומזים בפרשת האזינו, וכ"ש בכל התורה כולה שיש לכל אחד ברור ומפורש שרש נשמתו והוייתו, ואם הוא חוטא ונתהפך לו לרועץ, כמו באבנר שמצא הרמב"ן באמרתו אפאיהם וגו' שיכרת זכרו מאנוש, אם היה באמת שב בתשובה שלימה ומתחנן ומבקש מהרמב"ן שירחמהו ולא ידחהו בשתי ידיים ויתן לו תשובה, והיה מקבל עליו תשובה באמת ובלב שלם, והיה מתחזק באמונה הקדושה נגד מה שכפר והמיר, ושב להשם בכל לבו, היה באפשרות להרמב"ן הקדוש בכח תורתו וצדקתו לעשות מהפסוק הזה צירופי שמות הקדושים שיגיגו עליו וימשיכו אליו חיים ממקור החיים בבחינת ושב

מאומה, ואחר כך הרבה הרב הרמב"ן בתפלה שיהיה לו מקצת כפרה. ואחר זמן רב בא להרב בחלום והחזיק לו טובה שגרמה תפלתו להוליכו להתלמיד לגיהנם, והיו דנין אותו דינים הרבה בגיהנם, ואחר י"ב חודש היה לו מזור ותרופה לא להוליכו לג"ע ולא לדון אותו בגיהנם, כי עד אותו הפעם היה התלמיד בכף הקלע. הנה ראה שהכל הוא תלוי בתפלה שהיה לו קצת כפרה.¹⁹ עכ"ל.

הרי לנו שהרמב"ן זיע"א פעל בתפלתו תיקון עבור תלמידו רבי אבנר שהיה בכף הקלע ועל ידי תפלת הרמב"ן הכניסו אותו לגיהנם ואחר כך הוציאו אותו מגיהנם אך לא הכניסו אותו לגן עדן, אך בכל מקרה נראה שפעל הרמב"ן זיע"א "תיקון נפטרים" בעבור תלמידו.

בספר שיחת יצחק (בראשית ג') לרבי יצחק בצרי שליט"א כתב בפרשת ויחי (עמ' ת"ר), וז"ל:

למעשה זה, המופיע בספר "קב הישר" (פרק כג), ישנו רמז בכתביו של הרמב"ן עצמו.

ב"ספר הגאולה" (כתבי הרמב"ן חלק א, עמוד רסד), כותב הרמב"ן כך על שירת האזינו: "ונתנבא בשירה הזאת, אשר היא בנו לעד אמת ונאמן בכל הצרות המגיעות אלינו בגלות הזאת, כגון: 'אמרתי אפאיהם אשביטה מאנוש זכרם'", עכ"ל.

וכאמור, ממעשה זה עומדים אנו על כך, כי תפילותיהם של הצדיקים מסוגלות להעלות את נשמותיהם של הרשעים מדינה של גיהנם ואף להצילם מדין כף הקלע, רחמנא ליצלן. עכ"ל.

רמזים על סיפורו ר' אבנר והפסוק בו נרמז

בספר "שיעורים והתוועדויות" מפי הרב יצחק גינזבורג שליט"א (ר"ח אלול תשע"ב - י"ג מרחשון תשע"ג) הובא

ורפא לו, וכידוע מספרי תלמידי הבעש"ט זי"ע, והיה אפשר לו להשאר בחיים, כמאמרי חז"ל המדברים בכח התשובה שמהפכת גור דין של אדם [ר"ה, דף יז ע"ב]. עכ"ל.

¹⁹ א"ה ריחמ"א: ובסיום דבריו כתב בספר "קב הישר", וז"ל: ובפרט בבית הכנסת שהוא מקום מיוחד להתפלל ומסוגל הבית הכנסת לטהר מחשבות לב האדם וכמשרז"ל, "כנחלים נטיו" וגו', למה נמשלו בתי כנסיות לנחלים לומר לך מה נחל זה מביא את האדם מטומאה לטהרה, אף בה"כ מטהרין כו'. על כן צריך האדם להתבודד בהתבודדות בבה"כ, וירבה בכל לבו לפני יודע מחשבות ב"ה, ויבכה בדמעות ויתאנח בכל לבו בשברון לב בזכרו את חטאיו וחטאת נעוריו אשר לב האדם יודע מרת נפשו מה שחטא וקלקל בימי נעוריו, והכל רשום וחקוק למשמרת. אם שב בתשובה שלימה ימחו פשעיו, ומתטהרות ומתלבנות הכתמים והפגמים. ובמקום הדין ועונש שם תעמוד לו ישועה והצלה, כאשר עין בעין יראה בבואו לפני כסאו יתברך לדין וחשבון בעת שיקראו למשפט אשר יגזור עליו הש"י פתאום. ע"כ יעסוק האדם בתפלה, כי יום זה בא פתאום כנשר יעוף, וה' ברחמיו יקבל נשמתו בעת פקודתו, כי יפקוד עליו ויבא משלוש אל שלום. הכלל העולה שאל יהיה תפלה קלה בעיניך, שהרי השר הגדול מטטרון הוא ממונה על התפללות, וכאשר חנוך זכה למטטרון שנהפך מבשר לאש בשביל צדקתו, אף אתה תמים תהיה עם ה' אלהיך וצדיק וצדק לפניך יעמוד. עכ"ל.

התוועדות "תתעורר" פרשת האזינו (מוצאי י"א תשרי ע"ג – קרני שומרון) באות ג', מערכה שלימה על 'ספורו של ר' אבנר תלמיד הרמב"ן' (עמ' ש"צ עד עמ' ת"ד), דברים נפלאים ומיוחדים וכדאי מאוד לעיין בכל הדברים שכתב שם, ואני הבאת כאן כמה דברים קטנים ונחמדים ממנו, רמזים על ר' אבנר, ואלו הם:

בשירת האזינו יש מ"ג פסוקים (לא בכל הפרשה) הפסוק "אמרתי אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם" הוא הפסוק הכ"ו כמנין שם הוי"ה ברוך הוא העולה כ"ו. בפסוק יש כ"ו אותיות כמנין שם הוי"ה²⁰. הפסוק הוי"ה בשירה יש בו הוי"ה אותיות.

פירוש של: "אמרתי אפאיהם" לפי הפשט הוא: מלשון "פאה" אפזר אותם (את ישראל) כפאה שהיא הפקר²¹.

לפי הדרש מילה זו "אפאיהם" היא מילה מורכבת: אף אי הם, "אף" לשון כעס, כי בכעסי אפזר אותם כל כך עד שגם אם יחפשו אותם לא ימצאו אותם.

ופירוש המילה "אשבייתה" לשון השבתה, הפסקה - "מאנוש זכרם".

²⁰ א"ה ריחמ"א: בספר שושן סודות (אות קע"א) כתב בענין סוד דרכי השם ב"ד שעולה מספרו כ"ו, וז"ל: וזכור תמיד שכל פסוק שתמצא בו כ"ו תיבות אותו הפסוק קודש קדשים, יען כי חותם המלך בו ומתגבר ועולה עד מקורו. עכ"ל.

²¹ א"ה ריחמ"א: יש להביא כאן את דברי רבנו בחיי על התורה מה שכתב בפרשת האזינו דברים (ל"ב, כ"ו), וז"ל: אמרתי אפאיהם. אפזרם לכל פאה. וכתב הרמב"ן ז"ל, אמרתי, היה הרצון לפני שיהיו ככה לעולם מפוזרים בכל פאה שיהיה זכרם נשכח מאנוש, לולא כעס האויב. וירמוז זה גלגול עשרת השבטים שגלו לנהר גוזן, הוא שהחכמים קורין אותו נהר סבטיון, ונקרא גוזן מלשון ויגזו שלום (במדבר יא, לא), אתה גוזי (תהלים עא, ו), כי העומדים אחריו מוסרין מבני אדם, וקורין אותו סבטיון מפני שביתתו בשבת, כי יום שבת בלשון ההוא סבט, גם בערב, ונהוג בלשונם להוסיף בתארים יון, כמו אזוביו"ן מוליו"ן חוריו"ן, וכן הרבה, עד כאן לשון הרב ז"ל. ואף על פי שהתורה דיברה בזה ברמזיה ודרך קצרה הנה יש לנו ביאור מדברי חז"ל במקומות מפוזרים, והוא שאמר בבראשית רבה פרשת ויצא יעקב (עג, ו), אמר רבי יהודה בר רבי סימון לא למקום שגלו עשרת השבטים גלו יהודה ובנימין מפוזרים בכל השבטים גלו לפנים מנהר סבטיון ויהודה ובנימין מפוזרים בכל הארצות. ובמדרש שיר השירים (זוטא א, טו) אף ערשנו רעננה (שיר השירים א, טז), אלו עשרת השבטים שגלו לפנים מנהר סבטיון. ובירושלמי דסנהדרין פרק חלק (פ"י ה"ה), שלש גלויות גלו ישראל, אחת לפנים מנהר סבטיון ואחת לדפני של אנטוכיא ואחת שירד ענן וכסה אותם, וכשם שגלו הם לשלש גלויות כן שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה גלו לשלש גלויות, מה טעם בדרך אחותך הלכה ונתת כוסה בידך (יחזקאל כג, לא). וכשהם חוזרין, משלש גלויות הן חוזרין, שנאמר (ישעיה מט, ט) לאמר לאסורים צאו, אלו שגלו לפנים מנהר סבטיון, לאשר בחושך הגלו, אלו שירד עליהם הענן וכסה אותם, על דרכים ירעו, אלו שגלו לדפני של אנטוכיא. ובתוספתא דסנהדרין (פ"י ה"ב), רבי אומר עשרת השבטים יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה כז, יג) והיה ביום ההוא יתקע וגוי והנדחים בארץ מצרים, אלו עשרת השבטים. ובתורת כהנים אמר (בחוקותי פרק ח) ואבדתם בגוים (ויקרא כו, לח), רבי עקיבא אומר אלו עשרת השבטים שגלו למדי. עכ"ל.

הגילוי שגילה ה' יתברך לרמב"ן כי כל אות שלישית של הפסוק "אמרתי אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם" יוצא ר' אבנר, כאשר האות ר' הראשונה היא קיצור של רבי, זאת אומרת שגם במצבו הנורא של אבנר תלמיד הרמב"ן התורה מגלה עליו שהוא יכול להיות "רבי"²².

כמה רמזים יש כאן, והם:

"אמרתי אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם" - אפאיהם' אשבייתה' מאנוש', ס"ת משה רומז למשה רבנו כמו שכתב רבינו רבי יעקב בעל הטורים²³.

אמרתי אפאיהם' אשבייתה' מאנוש' זכרם' ס"ת השמים²⁴.

הטעם שנרמז שמו של אבנר באות השלישית של כל מילה בפסוק

בספר אמונת עתיך חלק שני מאת מו"ה משה וואלפסאן שליט"א פ' האזינו - שבת שובה (עמו' רעב-רעג), כתב ביאור על סיפור של הרמב"ן עם תלמידו אבנר, ומדוע נרמז שמו דווקא באות השלישית של כל מילה, וז"ל:

ואגב אבאר בעזה"י את המעשה של אבנר שעבר על כל עבירות שבתורה עד שהראהו הרמב"ן שהוא מרומז באות שלישית של התיבות אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם. וכן עשה והפליג לים בלי מנהיג הספינה והושבת זכרו ל"ע. וצריך להבין למה ה' נרמז שמו באות שלישית, הלא אנו רגילים לרמז בראשי תיבות או בסופי תיבות אבל לא באות שלישית.

והנראה בזה, כי אי אפשר לנפש מישראל להדחות לגמרי כי לא ידח ממנו נדח. כי כל איש מישראל מושרש באבות הקדושים ומראש צורים אראנו. ולכל איש מישראל יש אחרית טוב, וסוף כל סוף אחר כמה עונשים וגלגולים יבוא לתיקונו. ולכן אם ה' גזירת ההשבתה של אבנר מרומז בראשי תיבות, ה' משמעותו, שהוא מושבת בראשיתו ובשורשו, ונכרת משורשו באבות הקדושים, וזה אי אפשר. ומהאי טעמא אי אפשר להכחידו באחריתו כי יש לו אחרית, ולכן אי אפשר להשבתה להיות מרומז בסופי תיבות, אבל עכשו לפי שעה שייכת השבתה עד ששוב יבוא לתיקונו ונרמז באות שלישית שהוא האמצעי, כמבואר בהרבה מקומות בספרי מהר"ל שהשלישי הוא האמצע. ולכן זהו נחמתו כי רק באמצע מרומז אשבייתה מאנוש זכרם, אבל הוא עדיין קשור בראשית, ממילא יש לו אחרית. עכ"ל.

²² א"ה ריחמ"א: יתכן מאד שגם האות ר' מרמזת על רשע ורוצים כאן לרמוז שיוכל הוא להפוך מיד ע"י תשובה מרשע לרבי.

²³ א"ה ריחמ"א: נראה לרמוז כאן כי אף שאבנר תלמיד הרמב"ן נרמז בפסוק זה שלא יהיה לו תקנה, אבל נרמז ג"כ משה בפסוק זה שמשה דואג לכל הנשמות הנדחות והאבודות להשיב אותם לשורשם.

²⁴ א"ה ריחמ"א: ועיין שם במה שרמז הרה"ג יצחק גינזבורג שליט"א. ולי נראה לרמוז כי הסי"ת הם השמים, לרמוז כי לנשמות מסוג זה דואגים מן השמים להשיב אותם לשורשם אחר שעברו גלגולים רבים ומירוקים, ותשוב נשמתם לכור מחבתם.

בחוברת שערי יצחק (השיעור השבועי) מפי הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א כתב בדרשת חול המועד סוכות (תשרי תשפ"ד) להוסיף על דברי הספר אמונת עתיד, וז"ל:

אולי אפשר היה להסביר זאת בצורה אחרת.

אבל עכ"פ על עצם השאלה הזאת, חושבני כי אם אנחנו היינו שואלים את השאלה הזאת, היו אומרים לנו, דבר ראשון, הרי מליארדי מליארדים של אנשים רמוזים בפרשת האזינו, וכעת הינך שואל מדוע הוא רמז דוקא באות השלישית? ככה הדבר 'יצא'. הרי מליארדי אנשים רמוזים שם, א"כ 'במקרה' 'יצא' הדבר כך.

אולם התשובה היא, כי הדבר אינו נכון. אין דבר כזה, שיצא כך במקרה, אלא הכל מדויק להפליא. אם צריכים לרמוז את אותו אבנר, בפסוק המתאים אליו לפי התוכן, אזי זה לא יצא ככה במקרה, שהוא רמז באות השלישית.

למרות שישנם מליארדי אנשים, ומכל הדורות, אשר צריכים להיות רמוזים כולם בפרשה זו, אבל הכל צריך להיות מתאים אליהם. זה לא משנה, אם יהיו ראשי תיבות למפרע, ישר או הפוך, או בכל דרך שתהיה, [כגון לפי חכמת הצירוף, סוד אותיות אמו"ן, שנאמר [משלי ח', ל'] **וְאֵהִיָּה אֶצְלוֹ אֱמוּן וְאֵהִיָּה שַׁעֲשָׁעִים** וגו', שהארכנו ע"ז בס"ד בנפלאות מתורתך הפטרת לך-לך, ובשיעור מוצש"ק בחוקותי התשע"ב]. המלים הללו חייבות להימצא, אולם הכל חייב להיות מתואם.

זה לא משהו טכני, שככה 'יצא', אלא הכל חייב להיות מתואם מכל הבחינות. עכ"ל.

א"ה ריחמ"א: ידידי היקר הרה"ג נתנאל אדרי שליט"א מח"ס שו"ת ויען נתנאל ועוד (עפולה) כתב לי ביאור מדוע אמר הרמב"ן לתלמידו שאין לו תרופה, וז"ל:

למה הרמב"ן השיב לתלמידו שאין לו תקנה לשוב בתשובה

נשאלתי מידי"ן הרה"ג ריחמ"א שליט"א מח"ס מרי"ח ניוח ועוד וגם מזכה אחרים להרבות תורה וטהרה בישראל.

לכבוד ידידי ורעי היקר הרה"ג נתנאל אדרי שליט"א עיה"ק עפולה ת"ו שלום וברכה וכט"ס!

איתא בקב הישר (פכ"ג) איתא בברייתא דר' ישמעאל כה"ג א"ל מט"ט שר הפנים כאשר ביקש אותו הקב"ה להעלני בשמי שמים שיגר לי תחלה את (ענפיאל) השר... וכל מי שצריך להתפלל להקב"ה אזי התפלה בא לידי הן שמתפללין על דבר קטן והן על דבר גדול ואח"כ אני מכניס את התפלה לפני ולפנים לפני מלך מ"ה הקב"ה שומע תפלת ישראל ב"ה וב"ש כי הכל תלוי ברצונו ולא צרכי הגוף בלבד אלא אפי' צרכי הנשמות כגון מי שידוע בעצמו שיש בו איזה מדה רעה שהוא רוע לב או שאר מדה מגונה שהוא רגיל בה ובמסתרים תבכה נפשו ע"ז בפני הקב"ה אשר בידו להטות לבבו ליראתו אז הקב"ה מסייע להפוך לבבו העיקש או שאר מדות הרעות ולא עוד שהקב"ה מזכה אותו למי שיתפלל אליו בלב שלם שהוא

מזכה את אחרים אם רואה שאר בני אדם ומכל שכן קרוביו או בניו שהולכים בדרך לא תמים שצריך להתפלל עליו תחלה שיתמו חטאים ויחזרו בתשובה ואח"כ אם ח"ו יראה שלא הועיל תפלתו יראה להוכיחם אולי ימצא עת רצון שהקב"ה יתן בלב האנשים המורדים בו שיחזרו בתשובה ויהיה ג"כ לנחת רוח שהקב"ה שומע תפלתו להשיב לב הרשע לעשות תשובה.

כדמצינו מעשה ברמב"ן ז"ל שהיה לו תלמיד אחד שיצא לתרבות רעה ושמו אבנר ונעשה כותי ומחמת רוב חכמתו בטומאתו נעשה שר גדול בכותים ויהי היום שהיה יו"כ שלח ליה הרמב"ן שיבא אליו בא לפניו ולקח בפני הרב רמב"ן ז"ל חזיר אחד ונחרו ובשלו ואח"כ שאל לרמב"ן רבי על כמה כריתות עברתי היום והשיב לו על ד'... וא"ל התלמיד הנ"ל הלא על ה' לאוין עברתי והתחילו לפלפל עד שהרמב"ן הודה שעבר על ה' לאוין של כריתות ושאל הרמב"ן אותו הגד נא לי מי הביאך אל מדה זו שכפרת בתורת משה והשיב לו כי פעם אחת שמעתי שדרשת שיש בפרשת האזינו כלולים כל המצות וכוללים כל ענייני העולם וכולן נרמזים בפר' האזינו רק שצריך סייעתא דשמיא להבין כל העניינים והסודות אשר שם ובעיני היה זה מן הנמנע עד שבשביל כן קבע בלבבי החטא שאין האמת כן כמ"ש הרב הרמב"ן ויצא ופקר ונהפך לאיש אחר ויען הרמב"ן עדיין אני אומר כן שדברי כן הוא שהכל נרמז ומבואר בפר' האזינו אם לא תאמין שאל ואגיד לך ויתמה התלמיד הכופר ההוא ואמר א"כ כדברך תראני אם שמי שהוא אבנר בפרשת האזינו תמצא ויתפלל הרמב"ן אל ה' בכל לבבו ונפשו ובא פסוק בפיו "אמרתי אפאיהם אשביטה מאנוש זכרם" אותיות שלישית מן פסוק זה ר"ת אבנר וכשמוע התלמיד את הדבר חרד מאוד ויפול על פניו ושאל לרבו הרמב"ן אם יחזור בתשובה יהיה לו תיקון ותרופה והשיב לו רמב"ן והלא שמעת לפס' שישבית מאנוש זכרו ולא יועיל לו שום תרופה ותיכף הלך אותו תלמיד ולקח ספינה בלא ספן וחבל ומלח והלך עם הספינה באשר הוליכו צועק במר נפשו ועדיין לא נודע ממנו מאומה ואח"כ הרבה הרב הרמב"ן בתפלה שיהיה לו מקצת כפרה ואחר זמן רב בא להרב בחלום והחזיק לו טובה שגרמה תפלתו להוליכו לתלמיד לגיהנם... הנה ראה שהכל הוא תלוי בתפלה שהיה לו קצת כפרה עכ"ל.

והשתא לענ"ד יש לעי' מרישא ועד סיפא על כלל המעשה ועל עצם הדברים על מה קאי ראשית חזי' שהקב הישר כל עיקרו ודינו בסוגיא הנ"ל לא על עצם מהות המעשה או פתרון המעשה וחילוף הדברים אלא לגבי הנפקא מינה היוצאת מן המעשה והיינו מעלת התפילה שהיא כוללת הכל בין צורכי גשם ובין צורכי רוח ואפי' תשובה מידות וכלל הדברים ואין דבר נחסר ממנה ובמעלת התפילה האדם קונה כל עולמו וזה עיקר ד"ק של רבנו הקב הישר ומעצם המעשה.

אלא שעכ"פ עדיין לנו יש לשאול כשאלה פשוטה אמאי השיב הרמב"ן לתלמידו בצורה כה תקיפה הרי רצה לשוב בתשובה ואין דבר העומד בפני התשובה כדאיתא (ירושלמי פאה פ"א ה"א ה.) ע"ז וגילוי עריות רבי יונה ורבי יוסי חד אמר כקלות וחד אמר כחמורות מה אנן קיימין אם כשעשה תשובה אין כל

[וע"ע לרבנו המאירי (חבור התשובה משיב נפש מאמר א' פרק ראשון)²⁵, מהר"י אלבו (ספר העקרים מאמר א' פ"ב)²⁶].

והשתא לענ"ד יש נפקא מינה בין ב' התירושים אי נימא דפליג על דברי הירושלמי שלטעם קמא הירושלמי יהא כביכול סותר שהרי ודאי היה תשובה שלמה דאל"כ אמאי ר' מאיר שש על תשובתו של רבו ועל כרחק שתשובה שלמה הייתה ועל כן לענ"ד נראה דהאי ב' תי' לאו דווקא אלא העיקר בר"ח שתפס במושלם שהוא משום החטיא את הרבים וכמבואר בלה"ק דנקט מיהו אית לן למימר והיינו דהדר ביה מצד תשובה שלמה ותפס משום שהחטיא את הרבים ולפי זה לענ"ד יש לומר לנידון דידן שודאי ידע הרמב"ן שהעוון שעשה אותו "אבנר" היה חמור מאוד ומצד שהיה ת"ח גדול שהרי חזי' שאפי' אחר שכבר פקר כאשר התפלמס עם הרמב"ן כביכול נצחו וממילא י"ל שכמות מה שגרם להחטיא במעלת ועלייתו בכפירה ובקירוב לע"ז היה גדול מאוד ועל כן ביאר הרמב"ן שאין סיבה להשיבו בתשובה אלא שעכ"פ נהג כמנהגו של ר' מאיר שהלך והתפלל עליו כיוון שראה שלימות רצונו לשוב בתשובה.

ועוד לענ"ד נראה לומר שהטעם הוא ממה דנקט הרמב"ן גופיה שכיוון שעיקר כפירתו של התלמיד היה מחמת הביאור של רבנו הרמב"ן לפרשת האזינו ודהא ביה כולה ביה ולא האמין ממילא י"ל שהפסוק אשר הקרה הקב"ה בפיו של הרמב"ן ע"י התפילה הוכיח על מהותו כלפי שמיא והיינו בפני הרמב"ן כנבואה קטנה אשר הקרה הקב"ה לפניו וממילא השיב שודאי הפסוק אשר נמצא בו שמו מעיד על מהותו אלא שעכ"פ על זה קאמר הקב"ה הישר שאפי"ה אף שמצד דעתו של הרמב"ן שהפסוק הוכיח תחילתו וסופו על כל פנים עדיין אמר שיש כח גדול ביד התפילה שאפי' בדבר אשר נגזר וכדו' יהא אפשר לשנות ולכוף ועל כרחק חזי' שזכות התפילה הוציאה אותו מכף הקלע לחוות גהנום י"ב חודש ולאחר מכן ועל כרחק שעצם מה ששב בתשובה האדם ויצא לשוט לבד והיינו כביכול

²⁵ וזלה"ק: ובדרש [רות רבה ו' ד'] אמרו על זה שובו בני שובבים חוץ מאלישע בן אבויה שהיה יודע כחי ומרד בי וזה אמנם דמיון היות זה הדעת פשוט בעיניו שלא תועיל התשובה למפליגים במרד ואם תועיל לקצת החוטאים וזה אמנם עד שגרם לו זה הדעת להזבק בדרכו הרעה ולהמשיך אחר התאוות להוסיף על חטאתו פשע והוא אמרו (חגיגה טו.) הואיל ואיטרד ליה מעלמא דאתי ליפוק וליתנהי מהאי עלמא...

²⁶ וזלה"ק: ומה שראוי שנאמר בזה ללמד זכות על חכמי ישראל המדברים בזה וכיוצא בו הוא כי כל איש ישראל חייב להאמין שכל מה שבא בתורה הוא אמת גמור ומי שכופר בשום דבר ממה שנמצא בתורה עם היותו יודע שזהו דעת התורה, נקרא כופר כמו שאמרו רז"ל (סנהדרין צט.) שכל האומר כל התורה כולה מפי הגבורה חוץ מפסוק אחד שאמרו משה מעצמו עליו נאמר כי דבר ה' בזה והוא בכלל האומר אין תורה מן השמים... וזה הדרך יראה אמתו ונכון ממה שנמצא לרז"ל אומרים על אלישע בן אבויה... אחר שיועד בוראו ומתכוין למרוד בו הנה בארו בפירוש כי מי שיועד האמת ומתכוין להכחישו הוא מכת הרשעים **שאין ראוי לקבל אותו בתשובה** אבל מי שאינו מתכוין למרוד ולא לנטות מדרך האמת ולא לכפור מה שבא בתורה ולא להכחיש הקבלה אלא לפרש הפסוקים לפי דעתו אע"פ שיפרש אותם בחלוק האמת אינו מין ולא כופר חלילה...

דבר עומד בפני בעלי תשובה אלא כי אנן קיימין באותו שלא עשה תשובה ומת בייסורין... ועוד מציינו במדרש תנא דבי אליהו (רבה פ"ו, זוטא פ"ט) וזאת תורת האשם כך א"ל הקב"ה לישראל בניי אני הוא שאמרת לי לכם אין חפצי אלא ברכה ומי שאין בו עבירה חזרתי בי בדבריי אפי' יעשה אדם מאה עבירות זו למעלה מזו ויחזור ויעשה תשובה וישפיל את עצמו לארץ ויראה את עצמו כאילו חציו זכאי וחציו חייב ויראה את עצמו כאילו חייב באשם תלוי בכל יום הרני עמו ברחמים ומקבלו בתשובה ונותן לו בנים זכרים של קומה ובנים עושי תורה ומקיימי מצוות ויטמנו דברי תורת בפיו... וע"ע אבות דר' נתן (פי"ב) דבר אחר כי לכלב חי הוא טוב. זה רשע המתקיים בעולם הזה אם עשה תשובה הקדוש ברוך הוא מקבלהו אבל צדיק כיון שמת שוב אינו מוסיף זכות [וע"י לרבנו מהר"ט"ן (מגן אבות שם) מה שעמד בביאור דברי האבות דר' נתן הנ"ל ע"ש וע"ע במהות ומעלת התשובה לרבנו מהר"י פארדו (מנחת אהרן כלל י"ב אות ט"ז)].

אלא שלענ"ד נראה ליישב משנת הרמב"ן ע"ה בב' אופנים א. על פי דברי הגמ' (חגיגה טו.) שאל אחר את ר' מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה מאי דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז א"ל אלו דברי תורה שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז ונוחין לאבדן ככלי זכוכית א"ל ר' עקיבא רבך לא אמר כך אלא מה כלי זהב וכלי זכוכית אע"פ שנשברו יש להם תקנה אף ת"ח אע"פ שסרח י"ל תקנה א"ל אף אתה חזור בך א"ל כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר.

וע"י בירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א ט:): לאחר ימים חלה אלישע אתון ואמרון לר"מ הא רבך באיש אזל בעי מבקרתיה ואשכחיה באיש א"ל לית את חזר בך א"ל ואין חזרין מתקבלין א"ל ולא כן כתיב תשב אנוש עד דכא עד דיכדוכה של נפש מקבלין באותה שעה בכה אלישע ונפטר ומת והיה ר"מ שמח בלבו ואומר דומה שמתוך תשובה נפטר ר' מן דקברוניה ירדה האש מן השמים ושרפה את קברו אתון ואמרין לר"מ הא קבריה דרבך אייקד נפק בעי מבקרתיה ואשכחין אייקד מה עבד נסב גולתיה ופרסיה עלוי אמר טליני הלילה וגו' ליני בעולם הזה שדומה ללילה והיה בבוקר זה העולם הבא שכולו בוקר אם יגאלך טוב יגאל זה הקדוש ברוך הוא שהוא טוב דכתיב ביה וטוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה' ואיטפיית.

והשתא חזי' מחדא מבואר [בבבלי ובירושלמי] ששמע בת קול ועל כן לא שב אלא שבירושלמי מזכירים ששב בתשובה אלא שעכ"פ עדיין אף שעל ערש דווי שב בתשובה עדיין קברו עלה באש והוצרך ר"מ לבוא ולכבות כביכול על ידי מעשיו וצ"ב אמאי לא קיבלתו תשובתו וחזיתי לרבנו חננאל (גליון חגיגה טו.) שכתב ב' אפשרויות אמאי לא קיבלו את אלישע א. שגלוי וידוע לפני הקב"ה שאינו חוזר בתשובה שלמה לעולם ב. המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה ועונו גדול מאוד הוא ועליו ועל כיוצא בו נאמר ומשנה שברון שברם

מרי"ח ניחוח והיה קורא בהם ומתענג, ובענוותו היה שואל שאלות ומתעניין. בכל עניין ודבר.

והנה את הרב הכרנו במבשרת ציון, בהיותו מצטנע ומסתופף בבתי כנסת, ויושב ללמוד בשקט ובספון בלי שיראוהו, ואשרי מי שזכה וראה כל אלו, את לימודו בקדושה ויראת שמיים, וסביבו משניות גמרות וספרי קודש מגדולי החסידות. וכל קהילתו הקדושה בשכונת גבעת שאול שהיו מסתופפים לאורו ומבקשים עיצה ותושיה למאות ואלפים.

ובחודשים הראשונים לנישואי, היתה אשתי נאלצת בכל פעם לקבל טיפול רפואי, ומרבה לישון מחמת חולשה, ואחד העוזרים של הרב הביאני חדריו, בתוך כדי לימודו, והרב אמר לי להזכיר את שמה, עצם את עיניו, וענה: היא חייבת הוצאת עין הרע... כי כלה מחופתה כולם מסתכלים ובוחנים ובודקים, ובעזרת ה' גם תקפיד לאכול אוכל בריא ותתחזק בגופה, ותאמר לה שבי"ה יהיו לכם הרבה ילדים, ולא תשמע למי שמנסה לייאש בשנים הראשונות... ותהילות לאל החלימה בעזרתו יתברך. וכך זכינו להתייעץ עמו בכל דבר ועניין.

ופעם אחת לפני תפילת מנחה, היה הרב מתבודד בכניסה לבית הכנסת, ובראותו איתי, קרא לי בידידות שהיה רגיל לתת באהבתו לכל יהודי, ושאל: מה עם מצוות המילה, אתה חייב למול ילדי ישראל, ותדע שיש אור החזר, ומה שמלמדים לרבים, מקבלים בחזרה... ובברכתו זכיתי מאותו הזמן למול ילדי ישראל.

והרב ע"ה היה נוהג בענוה גדולה, ופעם שאל למה פסקתי שלא לעשות פדיון הבן לאחד מבני חסידיו, והקשיב קשב רב לסיבה והסכים. וכשהיה טובל במקווה במבשרת ציון, נמנעו מלהכנס, אך הרב היה מסמן להכנס, כי נהג בענוה בכל עת. וכשחיתן את ביתו ע"ה, דאג להזמין את כל גבאי בית הכנסת ממבשרת ציון והמתפללים שכבדוהו. וכשבאנו להתפלל עימו בביתו, היה מכבד את כולם כבוד גדול. וכידוע הרב עבר צרות ויסורים קשים בפטירת אשתו וביתו ובנו לי"ע, וכשבאנו לנחמו, הרב דאג להתייחס לכל מנחם, לתת לו לאכול ולשתות בענוה גדולה וצניעות.

ומידי פעם היה הרב מגיע לבית מדרשו, ומתפלל עמו, ובענוותו מקשיב לאברכים שבאו להתייעץ, ורבים הפכו לחסידיו הנלהבים, וכבדוהו בסנדקות, והיה אחד שאפילו כשקשר את הציצית, בקש שהאדמו"ר יקשור את הקשירות הראשונות בכוונה, שיזכה לקדושה ויראת שמיים, והרב היה מכבדו ובכוונה גדולה קשר לו.

ופעם כשבקש בחור אחד סגולה נגד הרהורים ומחשבות, והרב יעץ לו ללמוד משניות לטהרת המחשבה.

ופעם כשבא אחד מהעוזרים, והביא אותו לבית כנסת נוספת, בכדי שיוכל לשבת בה בשקט ויוכל ללמוד, הרב מיד כשנכנס, הריח ריח שתיה חריפה, ומיד פנה לעוזר ואמר לו: תוציא אותי מכאן למקום אחר, כאן שותים ערק בבית כנסת, וכאן במקום הזה היצר הרע מרקד... ואי אפשר ללמוד כאן בנחת...

וזכותו של הרב תגן עלינו ועליכם באלף מגינים, וכימי חנוכת המקדש בחודש האיתנים, כן נזכה לברכת האבות והבנים, ושם נשמח גדולים עם קטנים, כשנים קדמוניות דורות וזמנים, ותזכו לשנים רבות דשנים, נעימות וטובות רעננים, עבד לאל אדון, כפיר ברוך מבורך דדון ס"ט

להתאבד שכן מוכח עצם המעשה אפ"ה זכה ע"י תפילת הרמב"ן ומוכח שמעשה התשובה דיליה לבד לא יכלה לגרום כלום וממילא אתי שפיר אמאי נקט הרב קב הישר על מעלת התפילה וק"ל.

כמה רמזים בענין אבנר תלמיד הרמב"ן

א"ה ריחמ"א: יתכן שמן השמים זיכו אותי לכתוב על תלמיד הרמב"ן אבנר, ורמז לשמי ושם משפחתי יש כאן כי א"ב של אבנר קיצור לשם משפחתי "אביחצירא", ונ"ר של אבנר אותיות שמי "רן".

ידוע שמי בקרב האנשים בקהל עפולה, "הרב רן אביחצירא", ואם כן כהרמז שמובא בספרים גם כן על תלמידו על תלמיד הרמב"ן אבנר שגם אות שלישית מן מילת "אמרתי" היא ר' רומזת ל-ר"ב, כן כאן אצלי תרמזו הר' ל"ר"ב, וכפי שאני ידוע בקרב הציבור כאן בעפולה. וה' יזכני להיות חלק מתיקון תלמידו של הרמב"ן אבנר ע"י כתיבת מאמר זה.

עוד ראיתי כאן כי "אבנר" עולה בגימטריא "אברהם" עם ה' אותיות, לרמזו שקשור הוא עדיין לאברהם אבינו, וכן "אבנר" עם התיבה עולה "אברהם" עם האותיות והתיבה.

עוד "אבנר" עם התיבה עולה בגימטריא "נדר", וה' יתברך הוא היודע למה ירמזו, וה' יזכנו לדעת מה הקשר הנדר ל"אבנר".

עוד "אבנר" עם האותיות והתיבה עולה "חרן", ואולי חרן מלשון חרון אף, והיינו אף על פי שהיה עליו חרון אף, ע"י תשובתו סר ממנו חרון אף.

ראיתי שכתב הגאון רבי יצחק גינזבורג שליט"א, כי אם נוסיף ברמז את האות השלישית של "אמרתי" היינו אות ר' ויצא ברמז ר' אבנר, הרי זה עולה בגימטריא "צדיק גמור".

מדור מכתבים למערכת

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
מבשרת ציון

בעזה"י תשרי התשפ"ז

כבוד מעלת רב רבנו, פריז כזית רענן, ותורתו כאור קשת בענן, הרב גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, מעיה"ת רחובות יע"א רוב שלום טובה וברכה,

הנה נתבקשתי מכת"ר, לכתוב כמה סיפורים על הרה"ק האדמו"ר רבי אברהם פנחס משה בידרמן זצ"ל, הרבי מביאלא אוסטורובא, אשר נתבקש לישיבה של מעלה ביום ב' באלול התשפ"ו. ובפרט שזכינו להסתופף לאורו, והייתי מעביר לרב את התשובות מספר גם אני אודך, ומעלון